

L'ENSENYAMENT SECUNDARI A CERVERA DURANT EL PERÍODE CLARETIÀ (1887-1933)

ALBERT LLONA PORREDON
*Professor tutor de la
Facultat de ciències*

Resum

La finalitat del present treball és mostrar alguns aspectes sobre l'obra educativa portada a terme per la congregació claretiana a la ciutat de Cervera, durant els anys que van de 1887 a 1933, tant pel que fa als estudis externs encaminats a facilitar l'ensenyament secundari als alumnes cerverins i als de la resta de les poblacions veïnes, com als estudis eclesiàstics destinats a forjar futurs missioners.

Abstract

The aim of this paper is to show some aspects of the educational work that was implemented by the Claretian congregation in the city of Cervera from 1887 to 1933. The paper looks at both external studies, designed to provide children from Cervera and other nearby villages with secondary education, and ecclesiastical studies, directed towards forging future missionaries.

Paraules clau: Cervera, congregació claretiana, ensenyament secundari, estudis eclesiàstics, segles XIX i XX.

Keywords: *Cervera, Claretian congregation, secondary education, ecclesiastical studies, 19th and 20th century.*

INTRODUCCIÓ

L'arribada dels pares claretians a la ciutat de Cervera l'any 1887 fou motiu d'una doble esperança. D'una banda, la seva presència possibilitaria donar un destí definitiu a l'edifici universitari que es trobava en una situació ruïnosa, i de l'altra anava a establir-se un centre docent en el qual la joventut tindria accés, sense grans despeses familiars, a l'ensenyament del batxillerat.

Aquesta doble expectativa generada no es va complir totalment. La primera tant per l'alt cost de les obres de reparació i conservació, de les quals no podia fer-se càrrec en la seva integritat la congregació claretiana, com per l'esclat de la Guerra Civil el mes de juliol de 1936 i el seu posterior desenvolupament. La segona, perquè les finalitats prioritàries d'aquesta congregació no eren l'ensenyament secundari sinó la formació de futurs missioners.

En primer lloc explicarem les causes que van originar la vinguda a Cervera dels pares claretians, les negociacions mantingudes amb l'Ajuntament i els treballs que va ser necessari realitzar per a la rehabilitació de l'edifici universitari.

Tractarem, a continuació, el marc legislatiu d'aquest període que s'inicià dos anys després de l'arribada a la ciutat i s'acabà l'any 1933, quan s'estableix a Cervera, per part del Govern de la Segona República, un col·legi subvencionat d'ensenyament secundari.

Seguidament, ens interessarem per l'acció docent que van desenvolupar. L'hem dividit en dues parts: l'actuació externa encaminada a facilitar els estudis de secundària tant als cerverins com als alumnes de la resta de les poblacions de la comarca i l'actuació interna destinada a forjar missioners. Finalitzarem amb una anàlisi sobre l'esmentada acció docent: actuació de l'Ajuntament, professorat, alumnat, marc legislatiu i activitats extraescolars¹.

¹ He d'agrair l'atenció que ha tingut Mercè Viladrosa, del Consorci per a la Normalització lingüística, en la correcció d'aquest treball.

1. L'EDIFICI UNIVERSITARI

En aquells anys, el municipi constatava que l'existència a la ciutat d'un edifici tan desmesurat com era el de la universitat, des de la supressió dels estudis universitaris l'any 1842, havia estat causa constant més de perjudicis que de beneficis, ja que mai s'havia aconseguit que comportés una utilitat manifesta per a la ciutat. A més, els ajuts econòmics recaptats no havien arribat a costejar les quantioses despeses de manteniment. Aquests ajuts provenien bàsicament dels lloguers dels diversos espais d'aquest edifici universitari. Tot plegat era una vertadera càrrega econòmica per al municipi, i per tant calia i era urgent trobar una solució satisfactòria².

Durant els primers mesos de l'any 1885 la premsa periòdica es feia ressò que el govern desitjava traslladar el penal de San José de Zaragoza a l'edifici universitari, la qual cosa va causar inquietud a les autoritats municipals. Confirmava aquesta notícia el fet que uns tècnics havien arribat a Cervera a fi d'inspeccionar l'edifici³.

Per tot això es van fer una sèrie de gestions mitjançant les quals s'oferia l'immoble universitari per a seu d'un gran centre d'ensenyament, una acadèmia militar, una fàbrica de tabac o una caserna militar, tot menys un centre penitenciari. És de suposar que l'experiència anterior que l'edifici fou ocupat per presidaris va ser molt negativa⁴.

Al principi de novembre de 1885 va arribar un escrit de la comissió que s'havia traslladat a Madrid per impedir la vinguda a Cervera del penal saragossà que deia que el Consell de Ministres havia acordat acceptar la petició de l'Ajuntament cerverí, sempre que es demanés la cessió de l'edifici a una congregació dedicada a l'ensenyament i senyalava la importància que per aquest destí tenia la Institución de Misioneros del Inmaculado Corazón de Maria⁵.

En una reunió d'urgència l'Ajuntament va acordar escriure al Govern, dient que establir els missioners a l'edifici de la universitat seria tornar-li la naturalesa que l'havia creat i que acceptaven de bon agrat la proposta de cedir-lo als pares claretians per que el destinessin als usos mes convenients a la seva labor.

² Arxiu Històric Comarcal de Cervera (=AHCC), Fons Municipal (=FM), *Consells*, 1885, f.7v.

³ AHCC, IM, *Consells*, 1885, f. 49v.

⁴ AHCC, FM, *Consells*, 1885, f.84v.

⁵ AHCC, FM, *Consells*, 1885, f.110.

Durant els anys següents, les autoritats municipals van haver de facilitar la documentació necessària relativa a l'expedient per a la cessió de l'edifici universitari als pares claretians. Va intervenir de forma rellevant en les negociacions amb els diferents ministeris de Madrid el diputat a Corts pel districte D. Vicente Alonso Martínez y Martín⁶.

En el mes de juny de l'any 1887, l'Ajuntament es reuní en sessió extraordinària per donar compliment a una Reial ordre de 22 de maig, mitjançant la qual es cedia en usdefruit a l'Ajuntament l'edifici de la universitat per tal que s'hi establís la congregació dels pares missioners d'acord amb les condicions generals contingudes en l'article segon de la Llei de 9 de juny de 1869 i les disposicions posteriors⁷.

Poc després va desplaçar-se a la ciutat el pare Mulleras, apoderat del superior general de la Congregación de Padres Misioneros per avaluar l'estat de l'edifici. Va manifestar el desig que els fos cedit també el terreny situat a la part posterior i en cas necessari que els fos autoritzada la construcció d'un pont entre l'immoble de la universitat i la veïna església de Sant Francesc. A tot això l'Ajuntament va mostrar la seva conformitat⁸.

Durant la sessió municipal celebrada el dia 21 de juny de 1887, a la qual va assistir l'apoderat del pare general, es va redactar el contracte que formalitzava la cessió de l'edifici de la universitat als missioners per part de l'Ajuntament. Aquest contracte constava de vuit punts i de forma resumida pactaven el següent⁹:

- L'Ajuntament cedia a la congregació l'edifici que havia estat Universitat literària i que es trobava situada a la plaça de Madoz. La seva superfície total era de 10.350 metres quadrats.
- La cessió es feia a la congregació citada amb la finalitat de destinar-lo a l'ensenyament.
- La utilització de l'edifici era per 99 anys, amb subjecció a les condicions generals de la Llei de 9 de juny de 1869 i altres disposicions complementàries, sota les quals l'Ajuntament tenia concedit l'usdefruit.
- La congregació estava obligada al manteniment de d'edifici mentre l'ocupés i a sufragar les obres que es farien.

⁶ AHCC,FM, *Consells*, 1886,s.f.

⁷ AHCC,FM, *Consells*, 1887,f.52 v.

⁸ AHCC,FM, *Consells*, 1887, f.52 v.

⁹ AHCC,FM, *Consells*, 1887, f.57v-61

- La congregació podria utilitzar el terreny situat en la part posterior de l'edifici, tancant-lo amb una paret, però deixant un espai en la part sud com a passeig de ronda i camí de circumval·lació. Tanmateix es podria construir un pont-passadís que comunicués l'edifici amb l'església de Sant Francesc de Paula.
- Atès que l'Ajuntament tenia serveis municipals situats dins del recinte universitari i era necessari traslladar-los a un altre lloc, la congregació **es comprometia** a entregar anualment a la Dipositària municipal la quantitat de 250 pessetes¹⁰.
- En el cas que la congregació, per qualsevol acte de violència o pressió hagués d'abandonar l'edifici, l'Ajuntament li cedia tots els drets que els correspongués per reclamar al Govern el cobrament de la quantia de les obres i millores fetes a l'edifici.
- Suposant que la congregació per acte espontani i de lliure voluntat deixés d'utilitzar l'edifici, cedia a favor de l'Ajuntament totes les obres i millores fetes, l'abonament del qual podria reclamar al Govern d'acord amb la llei abans mencionada.

Un mes després, reunit l'Ajuntament, vistes les dificultats que tenien les autoritats per traslladar la caserna de la Guàrdia Civil i les oficines de Correus i Telègrafs a un local nou, es va acordar acceptar l'ofertament fet per la congregació, segons la qual a canvi d'anul·lar la clàusula que el imposava l'obligació de satisfer 250 pessetes anuals, entregaria la suma de 12.500 pessetes, les quals serien destinades a la construcció d'un nou edifici que aixoplugués aquestes institucions. Per una altra part, era necessari que l'Ajuntament subministrés aigua suficient provinent de les fonts per atendre els serveis de la congregació¹¹.

A finals d'agost, després de dificultoses gestions, la caserna de la Guàrdia Civil va restar emplaçada en una casa que el reverend Tomàs Concabella tenia a la plaça Major, anomenada en aquells temps de la Constitució, número 9, i per la qual l'Ajuntament estava obligat a pagar un lloguer de 320 pessetes anuals. Així mateix l'oficina de Correus i Telègrafs es va traslladar a un immoble propietat de Josep Montiu situat a la plaça de Sant Miquel número 10, el lloguer anual era d'entre 320 i 350 pessetes¹².

El vint-i-sis d'abril de 1888, un apoderat de la congregació va entregar a les autoritats municipals la quantitat de dotze mil cinc-cents pessetes.

¹⁰ Aquests serveis municipals, que eren d'interès de l'estat, es referien a la caserna de la Guàrdia Civil, l'oficina de correus i telègrafs i l'escola de nens.

¹¹ AHCC, FM, *Consells*, 1887, f. 74.

¹² AHCC, FM, *Consells*, 1887, f. 78v.

D'aquesta manera la congregació restava alliberada de l'obligació que havien acordat, com ja hem vist, en el mes de juliol de 1887¹³. Aquell mateix any, amb la intervenció d'un perit municipal que supervisava l'obra, es va construir la paret que tancava l'espai situat a la part posterior de l'edifici universitari¹⁴.

Cap a mitjans de l'any 1887, amb l'arribada dels primers membres de la congregació claretiana van començar els treballs de restauració de l'edifici universitari. Uns setze germans ajudats per diferents obrers de la ciutat, amb els quals formaven un grup de més de cinquanta persones, varen estar treballant durant més d'un any per reparar les parts més afectades de l'immoble i deixar-lo apte per ser ocupat.

Un dels primers treballs va ser el de refer amb ciment i sorra les extenses superfícies dels murs per tornar-los la solidesa que havien perdut. A més, es procedia a pintar moltes sales. Bona part dels paviments van haver d'enrajolar-se de nou a causa del deteriorament sofert pel pas de les cavaleries i el dipòsit de productes comercials. Per altra part, varen ser construïdes dues sales per atendre els visitants, situades a ambdós costats de l'entrada de l'edifici.

També les fustes de portes i finestres, en general, es van haver de renovar per trobar-se malmeses o haver estat utilitzades pels ocupants de l'edifici com a llenya durant els llargs hiverns cerverins. Va caldre col·locar vidres i reixes a la majoria de finestres i reparar les cisternes existents en els patis interiors.

Un dels espais amb més dificultat de ser rehabilitat per la seva gran altura, va ser la capella. Després de ser reparada i pintada, es procedí a la col·locació de diferents altars laterals. Altres obres importants varen ser les relacionades amb la restauració dels teulats. Va ser necessari reintegrar més de set mil teules i renovar totalment les canals de plom situades en les diagonals de l'edifici. Finalment, es va creure convenient ajardinar el pati principal i col·locar un parell de fanals davant de la porta de l'edifici per tal d'il·luminar-lo durant la nit¹⁵.

Entre els anys 1888 i 1933, l'edifici va experimentar nombroses reparacions per a la seva conservació i ús per part dels pares claretians, cap d'aquestes va adquirir importància suficient. No obstant això, aquestes

¹³ AHCC, FM, *Consells*, 1888, f. 18.

¹⁴ AHCC, FM, *Consells*, 1888, f. 40v.

¹⁵ VILA, F. "Reseña histórica, científica y literaria de la Universidad de Cervera", pàgs. 394-396.

obres de reparació van fer que el recinte universitari tornés a tenir gairebé l'esplendor amb el qual es va caracteritzar anys abans.

2. EL MARC LEGISLATIU

2.1. Les reformes durant la Restauració

En el llarg camí que va dins l'any 1923 es succeeixen diferents períodes. L'etapa que va des de 1885 a 1889 que correspon a la regència de Maria Cristina constitueix una mostra encara més paradigmàtica d'aquella fórmula d'harmonització i consens constitucional entre els conservadors de Cànovas i els liberals de Sagasta. Es tracta d'un ordre aparentment democràtic, però controlat bàsicament per la manipulació i el frau electoral que garantien el bon funcionament de l'anomenat "torn pacífic". Els coneguts esdeveniments de 1898 motivats pel desastre colonial signifiquen la primera crisi del sistema canovista. Paral·lelament, trobem dins de Catalunya la consolidació del catalanisme, no només dins l'àmbit cultural i social sinó també en el polític.

La segona etapa, que finalitza el 1909 amb la caiguda del govern de Maura es va distingir per la profunda crisi que sofreix el sistema polític de la Restauració i per l'esforç constant per trobar successors adequats a Cànovas i Sagasta.

Amb l'arribada d'Alfons XIII al tron l'any 1902, la política dels partits dinàstics es va caracteritzar per l'aplicació de tímides reformes que calmesin la societat molt insatisfeta després del desastre de l'any 1898.

Durant aquest període, la Lliga Regionalista que s'havia consolidat com a força política després de la victòria electoral l'any 1901 va veure frenada la seva influència pel republicanisme d'Alejandro Lerroux, que presentava un discurs molt radical, demagògic i de caràcter populista.

L'any 1906 es va crear Solidaritat Catalana que fou la primera gran aliança de forces polítiques de Catalunya amb la intenció d'actuar contra la política anticatalana del Govern central i també contra la llei de jurisdiccions que situava sota el fur militar els delictes contra la pàtria i contra l'exèrcit.

Tres anys més tard, l'any 1909, es va produir una violenta protesta popular de caràcter anticlerical i antimilitarista coneguda com la Setmana Tràgica de Barcelona. Les causes, les hem de cercar per un costat en la gran influència que exercia l'església, que alguns veien com aliada del po-

der i de les classes benestants i per l'altre pel caràcter discriminatori del servei militar.

L'etapa següent que transcorre des de 1909 fins a l'any 1917, es va caracteritzar en els seus primers tres anys per la política reformista de José Canalejas. La famosa Llei del Candau va ser un intent de posar fre al poder polític de les comunitats religioses. La Llei de Mancomunitats, que acceptava la possibilitat de la unió de les diputacions provincials, va propiciar la creació de la Mancomunitat de Catalunya. La seva actuació va seguir dues direccions fonamentals: crear una infraestructura de serveis públics i administratius i un projecte cultural i educatiu diferent.

L'assassinat de Canalejas, les divisions internes en les files conservadores –entre Maura i Dato- i en les liberals –entre el compte de Romanones i García Prieto pel lideratge vacant-, l'avenç del moviment obrer socialista i cenetista i els sempre latents ressentiments socials i anticlericals van portar al país a una nova crisi política, la de 1913.

Durant els anys que van des de la crisi de 1913 a l'anomenada triple crisi: militar, política i social, de 1917, el Govern va haver de fer front als problemes derivats de la Gran Guerra europea i de la nostra guerra particular el Marroc, i per tot això la caiguda del sistema canovista es feia cada cop més visible.

La crisi militar va ser a causa de les aspiracions de caràcter econòmic dels militars peninsulars envers a altres oficials que havien obtingut els ascensos majoritàriament per mèrits de guerra, i això beneficiava clarament els militars africanistes. A més, el fet que els militars es revoltessin també va comportar una crisi política.

La crisi social derivada possiblement per la conjuntura econòmica arran de la Primera Guerra Mundial va comportar un augment dels beneficis empresarials i la disminució de la capacitat adquisitiva per part dels assalariats, fet que va ajudar a accentuar les diferències socials i crear un clima de tensió seguit d'un important moviment vaguístic per aconseguir millores laborals. En l'àmbit estatal, els dos sindicats més importants foren la CNT (Confederació Nacional del Treball) creada l'any 1911 i la UGT (Unió General de Treballadors).

Finalment els anys anteriors a 1923 són un clar presagi d'una intervenció militar. És a partir d'aquí quan la lluita entre patrons i obrers es fa cada cop més insostenible, i crea una cadena anomenada "acció-repressió-acció". La pèssima política monetària acompanyada d'una inflació desorbi-

tada determinaven un augment de la misèria i d'un important desassossec social. Amb tot, varen ser les conseqüències de la guerra al nord d'Àfrica i les posteriors responsabilitats pel desastre d'Annual que apuntaven el Govern, l'exèrcit i el mateix rei, les que provocaren que el general Miguel Primo de Rivera encapçalés un cop d'Estat i instaurés una dictadura militar.

A l'inici del període, el marc legal vigent era l'establert pel Reial decret de 5 de febrer de 1886 del liberal Eugenio Montero Rios. L'objectiu immediat era derogar l'anterior decret del Ministre conservador Alejandro Pidal y Mon en allò que feia referència als centres privats, també anomenats assimilats. En el preàmbul del decret als adjectivava com a privilegiats no tan sols respecte als anomenats centres lliures sinó també respecte als centres oficials, ja que els primers gaudien de les mateixes prerrogatives que els oficials quant a examinar als seus alumnes tramitant els corresponents certificats d'aptitud de les assignatures. Aquest guirigall era encara més greu quant a la col·lació de graus i títols professionals ja que per obtenir-los deixava de ser indispensable l'aprovació oficial de les assignatures. És a dir, els instituts es veien obligats a expedir els títols oficials d'uns estudis les assignatures de les quals s'havien aprovat en centres privats¹⁶. Com a col·lofí final l'esmentat decret instava a la legalitat dels decrets de 1874.

La caiguda parlamentària del govern de Cánovas i l'ascens de Sagasta, l'any 1892, va comportar uns desigs de canvi en l'ensenyament que resten materialitzats amb el Decret de 16 de setembre de 1894, era ministre de Foment Alejandro Groizard¹⁷.

L'article primer d'aquest Reial decret disposava que els estudis que havien de constituir l'ensenyament secundari es dividien en dos períodes anomenats: estudis generals i estudis preparatoris. Els primers serien de cultura general, la seva durada seria de quatre anys des dels deu fins als catorze i es considerarien com una ampliació dels estudis primaris. Els segons, amb una durada de dos anys, tindrien com a finalitat preparar els alumnes per l'ensenyament superior. La seva durada era de dos anys i constituïrien una ampliació i perfeccionament dels coneixements adquirits anteriorment.

Les matèries objecte dels estudis generals serien les següents:

- Llatí i Castellà
- Francès

¹⁶ *Colección Legislativa de España, Tomo CLV, pàgs. 559-600.*

¹⁷ *Colección Legislativa de España, Tomo CLV, pàgs. 624-655.*

- Geografia
- Història Uuniversal i d'Espanya
- Preceptiva Literària
- Elements de Psicologia, Lògica i Ètica
- Matemàtiques Elementals
- Nocions de Física, Química, Fisiologia i Història Natural
- Elements d'Agronomia i Nocions de Tècnica Industrial
- Nocions de Dret

Les matèries de Llatí i Castellà estarien formades per: a) Elements de Lexicografia i Construcció Llatines; b) Gramàtica Comparada Hispanollatina i Exercicis de Traducció; c) Pràctiques de Composició en Prosa Castellana, Exercicis de Traducció Llatina i Preceptiva Literària Elemental. Quant a la Geografia, la divisió era la següent: a) Geografia Astronòmica i Física; b) Geografia Políticodescriptiva. També la matèria d'Història es dividia en dues parts: a) Quadres d'Historiografia d'Espanya; b) pla raonat d'Història Universal i breu notícia relativa a les principals fases del desenvolupament de la cultura. Tres eren les parts en què es dividia la matèria de Matemàtiques Elementals: a) Exercicis Pràctics d'Aritmètica i Geometria; b) Ampliació d'Aritmètica i Elements d'Àlgebra; c) Ampliació de Geometria i Elements de Trigonometria.

Mentre que les matèries pròpies dels estudis preparatoris es dividien en les dues seccions següents:

Secció de ciències morals

- Ampliació de Llatí i elements de Llengua Grega. Estètica, Teoria de l'Art i Història de les Literatures.
- Antropologia General i Psicologia.
- Sistemes Filosòfics.
- Sociologia i Ciències Ètiques.

Quant als llibres de text, el govern, previ informe del consell superior d'ensenyament, publicaria cada tres anys la relació de les obres que reunissin els requisits que les fessin aptes per a l'ensenyament.

El personal docent dels instituts estaria constituït per catedràtics, professors especials, auxiliars i ajudants, càrrec aquest últim de nova creació. Amb tot, s'afegia que, de moment, en els instituts on no hi hagués personal suficient podrien ser nomenats amb caràcter de professors, auxiliars interins, persones que tinguin el títol de batxiller amb bones notes en el seu

expedient. En no haver-hi recursos suficients, aquest càrrec de professor ajudant, de moment seria gratuït i honorífic.

Així mateix, disposava que el claustre de professors es reuniria sempre que hi hagués assumptes relacionats amb les reformes de l'ensenyament, el règim intern del centre, l'elaboració d'informes, la celebració de consells de disciplina i l'elaboració de dictàmens sobre les faltes dels subalterns.

Els instituts haurien de tenir un laboratori de física, un de química, un altre d'història natural i anatomia, un altre de geografia, de material de dibuix i cal·ligrafia, un gimnàs, un museu de reproduccions per a la història, l'arqueologia i l'art i per últim una biblioteca.

Les qualificacions es farien sobre les bases següents: conducta en irreprotxable, bona, regular i dolenta; aptitud en superior, bona, regular i dolenta; aprofitament en excel·lent, bo, suficient i escàs. Es disposava també que, provisionalment, els tipus d'ensenyament serien: oficial, privat i lliure. L'ensenyament domèstic restava suprimit al considerar que existia el lliure.

Així doncs, podem afirmar que la reforma Groizard no tan sols constitueix una aposta pedagògica moderna sinó que el model educatiu que plantejava era el d'un batxillerat que havia de generalitzar la cultura i, a la vegada, preparar l'alumne per a l'accés a l'ensenyament universitari.

La discussió en seu parlamentària no va estar exempta de polèmica. El sector conservador va arribar a dir que assignatures com Fisiologia podien esdevenir en pornografia com també la Sociologia podia conduir a l'alumne cap a un relativisme moral. Amb tot, la reacció més important va provenir de l'Església¹⁸.

Efectivament, la supressió de l'assignatura de Religió va provocar tensions amb l'Església. Després d'una amplia discussió en el Parlament i fruit del consens al qual van arribar es va redactar el Reial decret de 25 de gener de 1895, pel qual no solament s'incorporava el seu ensenyament al nou batxillerat sinó que també es creava una càtedra de Religió en els instituts d'ensenyament secundari¹⁹.

¹⁸ DE PUELLES BENÍTEZ, M., *Educación e ideología en la España Contemporánea*, pàg. 220.

¹⁹ UTAÑDE IGUALADA, M., *Planes de estudio de Enseñanza media*, pàgs. 259-265.

Quatre anys més tard el Reial decret publicat el 13 de setembre de 1898 quan era ministre de Foment Germán Gamazo, modificava les matèries que constituïen l'ensenyament secundari en la forma següent:

Secció de lletres

- Lingüística: a) Castellà; b) Francès; c) Llatí.
- Ciències Històriques: a) Geografia; b) Història d'Espanya; c) Història Universal.
- Ciències Morals: a) Religió; b) Psicologia, Lògica i Ètica; c) Economia Política i Dret.
- Belles Lletres i Belles Arts: a) Literatura Preceptiva; b) Literatura Espanyola; c) Teoria i Història de l'Art.

Secció de ciències

- Matemàtiques: a) Aritmètica; b) Àlgebra; c) Geometria; d) Trigonometria; e) Comptabilitat.
- Físico-Químiques: a) Física; b) Química; c) Tècnica Industrial i Agrícola.
- Naturals: a) Mineralogia; b) Botànica i Agricultura; c) Zoologia.
- Educació Física: a) Fisiologia, Higiene i Gimnàstica; b) Educació Artística; c) Dibuix.

A més presentava dos modificacions importants. La primera indicava en deu anys complerts l'edat d'ingrés, així s'evitaria que alguns alumnes als catorze anys finalitzessin el batxillerat. L'altra era que l'alumne havia de sotmetre's a proves de suficiència de totes les matèries de la part general, amb la intenció, suposem, d'allargar un any la permanència en els instituts.

Quant als llibres de text, es disposava que cada professor hauria de fer públic un "índex de matèries" per cada assignatura al qual durant el curs hauria d'ajustar-hi el programa i el text²⁰.

Un any després, un altre Reial decret, de data 26 de maig de 1899, modificava l'examen d'ingrés. L'aspirant havia de demostrar posseir suficients coneixements sobre: Instrucció Religiosa, Llengua Castellana i Aritmètica. Tot i rebaixar així el nivell d'exigència establert en el decret anterior, ara la duració dels estudis seria de set anys²¹.

²⁰ UTANDE IGUALADA, M., *Planes de estudio de Enseñanza media*, pàgs. 301-308.

²¹ UTANDE IGUALADA, M., *Planes de estudio de Enseñanza media*, pàgs. 343-353.

Per altra part, desapareixia del pla d'estudis anterior, el Dret, l'Economia Política i la Comptabilitat. Quant a Teoria i Història de l'Art, la Fisiologia i Higiene i la Tècnica Industrial i Agrícola es refundrien en aquelles assignatures que eren el seu principi i fonament. La Gimnàstica i el Dibuix serien voluntàries i, finalment, les Matemàtiques s'estudiarien durant els sis primers cursos.

A mitjans de l'any següent, un nou Reial decret, era ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts Antonio García Alix, considera que el període de set anys per a cursar el batxillerat vigent durant el curs anterior era massa llarg (cosa que dificultava a molts joves que desitjaven cursar una carrera no universitària poder aconseguir el grau de batxiller) i va establir-se que la duració fos novament de sis anys²².

Es considerava que l'estudi de la Llengua Castellana era de la màxima importància, per la qual cosa es cursaria en cinc dels sis cursos, i també es consideraven com importants les assignatures de Matemàtiques i Geografia. A més es separava la Física de la Química i s'introduïa novament el Dret, per ser molt enriquidor. Dins les anomenades llengües vives, es potenciaria l'estudi del Francès i de l'Anglès o l'Alemany.

Malgrat això, el mes d'agost d'aquell mateix any 1901, un nou Reial decret era ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts Álvaro de Figueroa, introduïa nous canvis, alguns d'ells importants. En l'article primer s'acordava que els instituts d'ensenyament secundari s'anomenarien instituts generals i tècnics i en ells s'impartirien els ensenyaments següents: estudis generals del grau de batxiller, estudis elementals i superiors de magisteri d'ensenyament primari, estudis elementals d'Agricultura, estudis elementals d'Indústries, estudis elementals de Comerç, estudis elementals de Belles Arts i ensenyaments nocturns per a obrers²³.

Se suprimia l'assignatura de Religió com a matèria obligatòria per obtenir el grau de batxiller. No obstant, això seria potestatiu per part de l'alumne matricular-se. Amb tot s'establí que dins de la plantilla de personal de cada institut, a més dels catedràtics i professors necessaris de Religió, hi hagués un capellà.

Dos anys més tard, el 1903, havent ja arribat Alfons XIII a la majoria d'edat, apareix un nou pla d'estudis²⁴. En l'exposició de motiu, es diu que no

²² UTANDE IGUALADA, M., *Planes de estudio de Enseñanza media*, pàgs. 357-369.

²³ UTANDE IGUALADA, M., *Planes de estudio de Enseñanza media*, pàgs. 389-400.

²⁴ UTANDE IGUALADA, M., *Planes de estudio de Enseñanza media*, pàgs. 417-439.

es pretenia la creació de cap assignatura nova ni s'intentava tampoc l'absoluta supressió de cap ensenyament sinó que només s'establia una prudent reducció, materialitzada en una refosa en dos cursos dels tres en que el Dibuix era obligatori. Igualment es reduïa a dos els sis cursos de Gimnàstica, a més d'altres modificacions escassament rellevants. De fet, doncs, predomina en el seu conjunt el pla fixat pel Reial decret d'agost de 1901.

En el mes de maig de 1915 apareix una Reial ordre de certa importància per a l'ensenyament secundari, ja que concreta disposicions que en els anys 1913 i 1914 havien estat ja publicades. En l'article primer es disposa que per a l'establiment i obertura dels col·legis incorporats a instituts d'ensenyament secundari seria necessari, a més dels requisits relatius a la higiene i al material, ja anteriorment en vigor, que en els quadres de professors figuressin, almenys, cinc llicenciats en facultat i, d'ells, un llicenciat en Filosofia i Lletres i l'altre llicenciat en Ciències. Per altra part, es disposava que per als professors de llengües vives no era necessària la possessió de cap títol oficial, calia només demostrar que la seva competència fos notòria²⁵.

S'exceptuava de la disposició d'aquest article primer, respecte als quadres dels professors titulars, els col·legis de les corporacions religioses tradicionalment reconegudes com dedicades a l'ensenyament, que eren les dels agustins, companyia de Jesus i escoles pies.

L'article segon disposava que els tribunals per a l'examen d'assignatures en l'ensenyament no oficial el constituïrien el catedràtic numerari de cadascuna o els seus representants i dos catedràtics numeraris d'assignatures anàlogues o els seus auxiliars. Podrien assistir a l'examen dels seus alumnes, amb veu però sense vot, els professors particulars.

2.2. Les reformes durant la dictadura de Primo de Rivera

La dictadura del general Primo de Rivera va durar des del 15 de setembre de 1923 al 30 de gener de 1930. Malgrat la caiguda del general aquesta va poder romandre durant quasi un any sota la presidència del general Berenguer fins al govern Aznar/Romanones de 18 de febrer de 1931, dos mesos abans de la proclamació de la Segona República el 14 d'abril de 1931.

²⁵ *Colección legislativa de Instrucción pública*, 1915, pàgs. 325-326.

El 28 d'agost de 1926 va ser publicat un pla d'estudis conegut com a pla Callejo. El seu contingut es desenvolupa bàsicament a partir de dos reials decrets. En el primer es disposava que els estudis d'ensenyament secundari implicarien dos períodes: un de cultura general anomenat batxillerat elemental, i un altre de caràcter preliminar per als estudis de facultat que s'anomenaria batxillerat universitari, la col·lació del qual correspondria a la universitat. Aquest batxillerat universitari es dividiria en dues seccions: ciències i lletres²⁶.

El batxillerat elemental tindria una duració de tres anys i inclouria com a treballs pràctics, la lectura de prosa i vers d'autors castellans, l'escriptura al dictat, la redacció i la composició sobre temes proposats i la interpretació de mapes i plànols. Hi hauria, a més, exercicis de cal·ligrafia, mecanografia o taquigrafia, dibuix geomètric i representació gràfica. En aquest batxillerat elemental, tots els alumnes, tant oficials com no oficials, podrien elegir verificar els exàmens o per grups d'assignatures o mitjançant un examen final i de conjunt.

L'assignatura de Religió no seria objecte d'examen ni qualificació, però, en cas que no hi hagués petició expressa dels pares en sentit contrari, seria obligatòria l'assistència a classe per a tots els alumnes oficials.

Quant al batxillerat universitari es considerava un any comú per a les dues seccions i dos anys més tant per a la secció de ciències com per a la de lletres. En total, doncs, el batxillerat universitari constaria de tres anys, els mateixos que l'elemental. Tindria també treballs pràctics, que es realitzarien en els laboratoris o en els seminaris.

En aquest batxillerat, tant en la secció de ciències com en la de lletres, tots els alumnes, oficials i no oficials, haurien de realitzar un examen final o de conjunt dels tres cursos. Aquest examen es faria a la universitat corresponent del districte. A més en aquest examen final obligatori, seria potestatiu examinar-se per grups d'assignatures.

El segon Reial decret farà referència als llibres de text. Totes les assignatures que es cursessin en els instituts d'ensenyament secundari i es trobessin dins dels plans d'estudi dels batxillerats elemental i universitari s'estudiarien amb els llibres de text que haguessin estat declarats idonis. En conseqüència, doncs, no podrien exigir-se altres obres que les que haguessin estat declarades de text oficialment. Així com també no podrien exigir-se apunts, gràfics, fulls de treballs pràctics de cap altra obra de caràcter com-

²⁶ *Gaceta de Madrid*, núm. 240, 28 d'agost de 1926.

plementari. Totes les obres haurien d'estar escrites en castellà i amb la brevetat, senzillesa i claredat adequades a l'edat i cultura dels alumnes.

3. EL SEU DESENVOLUPAMENT EN LA PRÀCTICA

Una vegada comentat el marc legislatiu, ens interessa veure com es va aplicar durant el llarg període que va de l'any 1889 a 1933, que per la seva extensió hem dividit en quatre parts.

3.1. Els primers anys (1889-1891)

A mitjans de l'any 1887, es portaren a terme per part de l'Ajuntament una sèrie de gestions que culminaren amb l'arribada a la ciutat dels missioners claretians. L'any 1889, els membres de l'Ajuntament cerverí arribaren a un acord amb aquesta congregació per tal que es fessin càrrec d'organitzar l'ensenyament secundari a Cervera²⁷. A mitjans d'aquell any es va materialitzar un acord que donà lloc a la redacció d'un conveni signat el dia cinc del mes de setembre d'aquell any 1889, format per onze articles, en els quals s'acordava el següent:

- En primer lloc, les autoritats municipals s'obligaven a entregar a la congregació mariana un edifici suficientment condicionat, amb subministrament d'aigua, proveït dels aparells necessaris per a l'ensenyament de la Física i amb l'equipament necessari per impartir classes. Aquest edifici hauria d'estar annex a la Universitat, de tal manera que hi hagués comunicació sota cobert per mitjà d'algun pont, la construcció del qual aniria a càrrec del municipi. L'immoble disposaria a més d'una habitació adequada per al director i d'un oratori públic ben condicionat.
- El manteniment aniria sempre a compte del municipi i, en el seu defecte, dels senyors signants del conveni.
- En atenció a circumstàncies especials que es donaven en aquell any, les autoritats es comprometien a contribuir al sosteniment del personal necessari per aquest ensenyament, amb la mateixa quantitat que s'abonava als pares josefins.
- Després d'aquest primer any, restava suprimida l'expressada dotació econòmica, a canvi de l'execució de l'impost de consums i de qualsevol contribució directa o indirecta o el pagament en metàl·lic de cinc mil pessetes, a elecció de l'Ajuntament.

²⁷ En aquells anys, en la província de Lleida hi havia col·legis privats d'ensenyament secundari a les següents poblacions: Lleida, Balaguer, Tàrraga, Oliana, Guissona i Poble de Segur.

- El superior dels missioners es comprometia a desenvolupar aquest ensenyament amb el personal competent i amb la impartició de totes les assignatures que formaven el pla d'estudis vigent. Es concedia la facultat d'exigir als alumnes una modesta retribució.
- L'ensenyament seria exclusivament catòlic, apostòlic i romà, de manera que en el cas que els missioners es veiessin obligats a ensenyar qualsevol doctrina oposada a la predita, restarien deslliats de tot compromís i amb el dret de tancar el centre.
- Els missioners podrien acomiadar o deixar d'admetre qualsevol alumne que professés doctrines anticatòliques o immorals o bé observés una conducta irreligiosa o no edificant.
- Tots els alumnes haurien de cenyir-se al reglament científico-religiós que pel bon ordre i aprofitament presentaria el director del col·legi.
- Les expressades autoritats es comprometien a fer les gestions adients perquè els alumnes poguessin fer els exàmens al finalitzar el curs a Lleida o Barcelona, a elecció del director, i tanmateix perquè poguessin examinar-se a Cervera. Les despeses que ocasionessin els desplaçaments dels tribunals d'exàmens anirien a càrrec dels interessats. Tot això sempre que les circumstàncies ho permetessin.
- Es feia constar que l'esmentat conveni era rescindible per ambdues parts.
- El document finalitzava amb un article addicional, segons el qual l'Ajuntament es comprometia a lliurar l'edifici escolar en les condicions abans expressades, abans d'acabar aquell curs, que seria impartit de forma provisional en una de les torres de la Universitat, sense que això admetés més pròrroga.

3.1.1. El Reglament

Quatre dies després de la firma del conveni apareixia un imprès en el qual s'anunciava al públic que els missioners cordimarians havien decidit acceptar la sol·licitud que les autoritats cerberines havien fet per tal que es fessin càrrec de la direcció del col·legi d'ensenyament secundari. L'imprès incorporava un reglament d'admissió d'alumnes i una distribució de les assignatures. Així mateix, es feia constar que aquest col·legi d'ensenyament secundari dirigit pels missioners s'instituïa com a agregat a l'institut provincial de Lleida.

Quant als alumnes, només hi hauria externs, cada un dels quals hauria de satisfer mensualment la quantitat de cinc pessetes. Si algun alumne, oportunament advertit, continués incorregible, seria expulsat, sense que tingués dret a cap reclamació.

Cada mes, els pares o encarregats, rebrien per escrit un informe sobre la conducta i aprofitament dels seus fills o tutelats. També podrien, sempre que ho desitgessin, informar-se directament per mitjà del director del col·legi. Abans de matricular-se, els alumnes haurien de fer un examen d'ingrés, que es faria en el mateix col·legi. Els alumnes que no arribessin al nivell per a cursar l'ensenyament secundari no serien admesos, no obstant, això podrien quedar-se com a alumnes de la classe preparatòria.

La distribució de les assignatures era de la forma següent:

Any preparatori:	Perfecció de Lectura, Escriptura, Aritmètica, Història Sagrada, Gramàtica Castellana, Principis de Geografia, Declinacions i Conjugacions de la Llengua Llatina.
Primer any:	Llatí i Castellà. Primer curs. Dos classes diàries. Geografia. Dos classes diàries de mitja hora.
Segon any:	Llatí i castellà. Segon curs. Dos classes diàries. Història d'Espanya. Dos classes diàries de mitja hora.
Tercer any:	Retòrica i Poètica. Classe diària. Història Universal. Classe diària. Aritmètica i Àlgebra. Classe diària. Llengua Francesa. Primer curs. Classe diària.
Quart any:	Psicologia, Lògica i Filosofia Moral. Dos classes diàries. Geometria i Trigonometria. Classe diària. Llengua Francesa. Segon curs. Classe diària.
Cinquè any:	Física i Química. Classe diària. Història Natural i Fisiologia i Higiene. Classe diària. Agricultura Elemental. Classe diària.

A més, els dijous de la setmana que no fossin dies festius hi hauria una classe d'una hora al matí que versaria sobre la primera assignatura

pròpia de cada any. Després seguiria una conferència religiosa de mitja hora.

Els diumenges i dies festius no hi hauria cap altre exercici que el d'una conferència religiosa al matí. Es deia que quan es disposés d'un edifici amb un oratori ben condicionat, es donaria més extensió a les activitats moralitzadores. Amb tot, s'exhortava els alumnes a la recepció dels sants sagraments almenys en les festes principals de Nostre Senyor Jesucrist i de la Santíssima Verge Maria així com a resar cada dia el santíssim rosari i a l'exercici d'altres pràctiques religioses.

Assabentava aquest imprès que el col·legi havia adoptat els mateixos llibres de text que els utilitzats a l'institut provincial de Lleida. Aquell any, constava com a director d'estudis el pare Gaietà Girbau²⁸.

Durant aquell primer curs 1889-90 el col·legi va tenir el quadre següent de professors, tots ells pares claretians:

Juan Busquet	Llatí. Primer curs.
Emilio Payueta	Geografia.
Fernando Vergara	Llatí. Segon curs.
Tomàs Lozano	Retòrica i Poètica.
Agustín Arnal	Historia d'Espanya i Història Universal.
Buenaventura Fàbregas	Aritmètica, Àlgebra, Geometria, Trigonometria i Agricultura.
Mariano Benito	Psicologia, Lògica i Ètica.
Miguel Oñate	Francès. Primer i segon curs.
Joaquín Gomís	Física i Química.
Indalecio Rodríguez	Història Natural.

Sabem també, que els alumnes que es van examinar el dia 16 de juny a l'Institut provincial de Lleida foren un total de divuit. Les assignatures de les quals es van examinar corresponen a tots els cursos de que constava en aquell any el batxillerat²⁹.

Els resultats obtinguts devien de ser bons ja que llegim a *El eco de Cervera* una notícia en la qual la redacció felicita cordialment els pares mis-

²⁸ AHCC, FM, *Ensenyament*, impresos.

²⁹ El nombre total d'alumnes que s'examinaren al final d'aquell curs a Lleida foren 371. Dels quals, 163 eren alumnes oficials, 56 eren alumnes d'ensenyament domèstic, 106 corresponien a l'ensenyament privat i 46 eren alumnes lliures. (Arxiu de l'Institut Màrius Torres de Lleida (=AIMTL), *Libro de actas*, curs 1889-90).

sioners per la seva “*celosa e inteligente direcció*” i els alumnes per la seva aplicació i aprofitament.

Desacord entre l'Ajuntament i els pares claretians

Abans de finalitzar aquell curs, els Pares missioners instaren reiteradament l'Ajuntament perquè complís les condicions estipulades en el contracte, entre les quals hi havia l'obligació de proporcionar un edifici escolar proper a l'edifici universitari. En el cas que això no fos possible, els pares missioners no podrien impartir classes d'ensenyament secundari. Ja que resultava molt difícil de complir, l'Ajuntament va oferir en el seu lloc un antic col·legi major universitari, anomenat de Santa Cruz o Estudivell, situat a l'altre extrem de la ciutat, que per la seva llunyania va ser desestimat³⁰.

Com a alternativa, els pares missioners s'oferien a continuar fent classes amb la condició que se'ls permetés utilitzar els baixos d'un edifici immediat a una de les torres de la universitat –sols els separava un estret carrer– que havia estat seu de la impremta universitària, immoble conegut amb el nom de la “Estampa” i que en aquell temps era propietat de Gustav de Bofill, el qual es mostrava disposat a llogar-lo, si bé era necessari realitzar quantioses obres de reparació. Aquesta proposta no va poder ser acceptada per falta, una vegada més, de recursos econòmics.

Una mostra d'aquests temors la constatem en la publicació certerina *El eco de Cervera*. Aquesta publicació que s'autodefinia com a “política independent, d'interessos morals i materials”, dedicava la seva editorial, del dia 3 de maig d'aquell any 1890, al problema que originaria la supressió de l'ensenyament secundari a Cervera. Afirmava que era de difícil solució ja que, davant de les exigències dels pares missioners, es trobava la impossibilitat d'índole econòmica de l'Ajuntament³¹.

Afegia l'editorial que la ciutat de Cervera havia fet molt per la congregació claretiana i encara estaria disposada a fer més si “*acertasen a complacerla en sus justas y moderadas peticiones*”. Adduïa “*ellos saben mejor que nosotros como en ciertas ocasiones se enajenan simpatías y se tuercen corrientes de afecto que una vez desviadas no vuelven jamás a circular por el mismo cauce*”.

Finalitzava amb la recomanació de comunicar-lo a “*quien corresponda*” en clara referència al pare general de la congregació i al bisbe ad-

³⁰ AHCC, FM, *Consells*, 1890, s.f.

³¹ AHCC, *El eco de Cervera*.

ministrador de la diòcesi de Solsona, i agregava “*un pequeño favor, hecho en aras de una noble aspiración, equivale muchas veces a un gran sacrificio y se registra así en los anales de gratitud de los pueblos generosos*”.

A finals del mes de maig va tenir lloc una altra reunió entre ambdues parts, Ajuntament i congregació claretiana amb l'objectiu de trobar solucions al problema plantejat, però, van sorgir noves exigències basades, per una part, en l'exempció de l'impost sobre consums o el pagament de cinc mil pessetes anuals, i per l'altra, poder disposar d'un col·legi contigu a l'edifici universitari que constés de: vivenda per als professors, aules, capella oberta al culte i altres dependències. La corporació municipal accedia a la primera de les peticions i oferia com a alternativa per a la segona un col·legi que havia estat, pocs anys abans, destinat a ensenyament secundari regit pels Pares Josefinos francesos i situat al carrer d'Estudivell.

De nou els pares missioners es negaven a ocupar aquest col·legi adduint no sols raons de distància, sinó també altres derivades del reglament d'ordre intern. En conseqüència, deixarien d'impartir classes a partir del proper curs.

En arribar el mes de juny d'aquell any 1890, l'Ajuntament, veient la impossibilitat que els missioners continuessin fent classes el curs següent, va acordar fer gestions amb alguna altra comunitat religiosa. En concret una comissió municipal es desplaçà a Mataró on hi havia una congregació de germans maristes per intentar que es fessin càrrec de l'ensenyament secundari a Cervera³².

El resultat d'aquesta gestió fou negatiu. Així i tot, i després d'intenses gestions realitzades per les autoritats cerverines, els pares missioners accediren a un acord pel qual, previ pagament de cinc mil pessetes, continuarien impartint classes d'ensenyament secundari, de forma provisional, durant el curs 1890-91 dins l'edifici universitari en les dependències de la seva ala nord.

Havia transcorregut quasi un any i finalitzava el contracte provisional subscrit entre l'Ajuntament i els pares missioners, però aquesta vegada, la qüestió de la seva renovació causaria una gran polèmica entre els cerverins, suposem que a causa d'un escrit que Agustí Trilla Alcover firmava en el setmanari³³ *El distrito de Cervera*, successor de *El eco de Cervera*, el 7 de març de 1891.

³² AHCC, FM, *Consells*, 1890, s.f.

³³ AHCC, *El distrito de Cervera*.

Creiem que pot ésser d'interès un breu comentari sobre aquest afer ja que possiblement constitueix el punt de partida del que va esdevenir durant els anys següents i que reflecteix alhora el clima "clericalisme versus anticlericalisme" d'aquells anys. És cert que un sector de la població havia estat contrari a la cessió de l'edifici universitari i denunciava de forma persistent que els claretians fruïssin d'un magnífic edifici així com d'un espaiós terreny públic adossat "*para esparcimiento y solaz de sus moradores*" sense que la ciutat, per la seva part, rebés cap mostra de la seva gratitud.

Trilla Alcover manifestava les seves opinions anticlericals, arremetent contra els claretians dient que havien transformat l'edifici universitari "*en centro de sus hipócritas operaciones y en cárcel de numerosas y jóvenes inteligencias a los que educan y preparan para lanzarlas, nuevos aventureros, a la conquista y dominación de lejanas regiones, que invaden, perturbando las sencillas costumbres y las tranquilas conciencias de sus míseros habitantes*".

Advertia que l'Ajuntament junt amb els pares de família havien de centrar l'atenció en l'estudi de la forma, mode i manera que Cervera comptés de forma definitiva amb un col·legi d'ensenyament secundari i que sota cap concepte acceptessin les exigències dels pares missioners pel bé a l'erari municipal.

Sens dubte que aquest escrit va disgustar a moltes persones. Una setmana després, la redacció de *El distrito de Cervera* va inserir una nota en la qual recordava als seus lectors que les idees expressades en l'article firmat per A. Trilla eren íntegrament responsabilitat del seu autor. Amb tot, afegia: "*la redacción declara que respeta las ideas de todo el mundo, y que está muy lejos de atacar, por ningún concepto, el credo religioso de nadie*".

Dos setmanes després, el 25 d'abril, *El distrito de Cervera* canviava la capçalera i s'autodefinia com "*periódico de los intereses morales y materiales, órgano del centro republicano*". Afirmava haver reorganitzat la seva redacció i justificava la seva absència del dissabte anterior dient que "*cogió un fuerte resfriado y tuvo que meterse en cama para cuidar su indisposición*". Afegia "*que hoy veía de nuevo la luz luciendo el gorro frigio que coge con la mano para saludar respetuosamente a todos los cervarienses*".

De nou, el 13 de juny de 1891, l'esmentada publicació instava els interessats en la continuïtat del col·legi d'ensenyament secundari a realitzar gestions amb els pares missioners amb la finalitat d'arribar a un acord. Deia que això era natural, ja que considerava que "*la enseñanza donada res te-*

nia que envejar", doncs, al fet de tenir un professorat idoni s'afegia "el ardiente celo por lo que atañe al estricto cumplimiento de los deberes profesionales" i finalitzava dient que "con tan plausible motivo nos congratulamos de ver en manos tan expertas la enseñanza de nuestra juventud".

Dos mesos més tard, el 8 d'agost, dedicava novament la seva editorial als pares missioners. Deia que si bé l'ensenyament no era l'objectiu primordial de la institució claretiana es feia necessari per raó de les circumstàncies modificar les lleis i flexibilitzar els reglaments. Es preguntava "¿creen los padres misioneros que la vida monástica les exime del cumplimiento de ciertos deberes de ciudadanía y hasta de caridad? ¿ignoran por ventura que al mandamiento del amor a Dios se le une el de amor al prójimo y que la ley y los profetas penden de ese mandamiento bifarrrito?". Finalment els aconsellava que meditessin el refrany que en català cerverí deia: "més pert lo coquí que'l lliberal".

3.2. La direcció de Ramon Arrufat³⁴ (1891-1896)

A finals d'aquell mes d'agost de 1891, l'Ajuntament va arribar a un acord amb el llicenciat Ramon Arrufat per dirigir el col·legi de Cervera que es dedicaria a l'ensenyament primari i secundari. Estaria ubicat en l'antic col·legi d'estudiants pobres situat al carrer d'Estudivell. Aquest director era un sacerdot cerverí que havia acceptat desplaçar-se des de Montblanc, on també dirigia un col·legi. Les classes d'ensenyament secundari deixaven de ser responsabilitat dels pares missioners³⁵.

³⁴ El professor Arrufat va ser un personatge rellevant en el camp de la literatura amb una obra, *Recull de poesies catalanes*, publicada l'any 1887; la sociologia, on destaca l'obra titulada *Burbuganda o solució pràctica de la cuestión social*, editada el 1923, i la pedagogia en què destaca una cartilla d'educació cívica per a text de lectura en les escoles d'ensenyament primari. Es titulava *El buen ciudadano*, va ser publicada l'any 1926 i redactada amb motiu d'un concurs convocat per l'Ajuntament de Barcelona amb la finalitat de disposar d'una obra de lectura per a joves. Es divideix en dues parts, una general on es comenta la noció de ciutadania; el concepte de pàtria, nació i estat; l'amor a Déu i al pròxim; l'amor a la pàtria; l'amor a la ciutat i a la regió; la compatibilitat d'amors cívics; la cosa pública i la propietat aliena; els ocells i el nen amable. La segona part està destinada a la ciutat de Barcelona i conté uns comentaris sobre les institucions culturals, els jocs, els bons costums i les tradicions.

En la introducció, adreçada als mestres, l'autor escriu: "sea esta cartilla en nuestras manos, no por su mérito sino por los amores que la impulsan, elemento coadyuvante de la trascendental misión que la Patria española os tiene confiada".

Posteriorment va ser director dels col·legis d'ensenyament primari i secundari de Tarragona i visitador parroquial de les escoles d'ensenyament primari del districte IV de Barcelona.

³⁵ AHCC, FM, Consells, 1891, s.f.

En un fullet, que en aquells dies es va distribuir, hem pogut llegir que el reverend Joaquín Isanta era el vicedirector i que el també reverend Ramon Combes era el director espiritual. El sacerdot José Arrufat, germà del director, el secretari.

A més de l'ensenyament primari en els seus tres graus, s'impartiria l'ensenyament secundari fins a completar el batxillerat, comptant amb un complet gabinet de Física i Història Natural. Els alumnes d'ensenyament secundari es dividien en externs, interns, mig pensionistes i recomanats.

Els alumnes interns haurien de portar un matalàs, un coixí, la roba per al llit i personal, un devocionari i els efectes personals per a la higiene. En el col·legi portarien bata i en les sortides exteriors una gorra d'uniforme. No se'ls permetria tenir diners, ja que el centre els facilitaria el compliment de les seves necessitats d'acord amb les instruccions rebudes dels pares.

Quant als mig pensionistes i recomanats, romandrien al col·legi des de les vuit del matí fins a les vuit del vespre. Els primers menjarien al centre, mentre que els segons ho farien a les seves cases³⁶.

La inauguració oficial del curs 1891-92 va tenir lloc el diumenge dia tres d'octubre i set dies més tard, la junta local d'instrucció pública va nomenar el metge i el farmacèutic del col·legi d'ensenyament secundari. Aquests càrrecs anaren a parar, respectivament, als senyors Lucaya i Ubach, aquest darrer va haver d'alternar les seves funcions amb el senyor Civit³⁷.

La rèplica a l'article de A. Trilla Alcover del qual hem fet referència abans, va trigar alguns dies. Efectivament l'editorial titulada "*¡A fuera los intrusos!*" de la publicació *La razón ilustrada*, periòdic catolicopolític, del dia 9 de gener de 1892, ens mostra una vegada més el clima d'apassionat debat entre clericals i anticlericals³⁸.

Començava donant gràcies per haver mostrat al públic "*la caterva de intrusos*" que s'encobria en la direcció, redacció i col·laboradors de *El distrito de Cervera*. Els acusava que, sota l'aparent pretensió de voler moralitzar l'administració i el clero, s'amagava l'interès a promoure "*algaradas*" i qualificava de "*intruso e incoloro*" el periòdic republicà.

³⁶ AHCC, FM, *Consells*, 1891, s.f.

³⁷ AHCC, FM, *Consells*, 1891, s.f.

³⁸ AHCC, *La razón ilustrada*.

Pel seu interès hem cregut oportú transcriure la part final de l'esmentada editorial: "*Desde esta fecha ordeno y mando: que todo hijo honrado de esta ciudad se provea de una pila de agua bendita, y una escoba, y que cuando tope con un intruso por la calle, por la plaza o cualquier otro lugar haga la señal de la cruz con toda devoción; y que cuando el sobredicho intruso fuese osado de entrar por las puertas de una casa le enseñe el mango de la escoba, y si con esta señal no retrocediese, salga a la ventana y al grito de ¡afuera los intrusos! hasta que el intruso ensordezca y se le rompa el tímpano y se amedrente y no quede en esta tierra bendita un intruso por a remedio*".

Les controvèrsies entre els dos periòdics cerverins s'acabaren a finals del mes de febrer. *El distrito de Cervera* cessava la seva publicació i *La razón ilustrada* ho feia també per haver cessat el primer. Aquest últim s'acomiadava dels seus lectors i deia que a les ciutats petites era molt difícil sostenir un periòdic sense que les circumstàncies el conduïssin al terreny personal i a exterioritzar rancúnies més que a defensar principis. Deia no tenir enemics personals ni polítics i exhortava a sumar esforços per la prosperitat moral i material de Cervera: "*nosotros sólo acudiremos decididos y resueltos a donde nos llame la mayor gloria de Dios a cuyo servicio nos hemos consagrado*".

Durant la sessió municipal del 23 de gener d'aquell mateix any, alguns regidors protestaren al creure que era lesiu per al municipi la subvenció de cinc mil pessetes que rebrà el col·legi. Es va procedir a la lectura del conveni que havien subscrit l'Ajuntament i el Sr. Ramon Arrufat i va acordar-se per majoria relativa de vots, desestimar la protesta³⁹.

La corporació municipal al conèixer l'excel·lent resultat dels exàmens corresponents al mes de juny, va mostrar de forma oficial el seu agraïment al director Sr. Ramon Arrufat. Tot això va animar profundament el director, i així es feia palès en un fullet en el qual s'anunciava el nou curs 1892-93. També es deia que les condicions higièniques del local no podien ser més excel·lents i que, gràcies aquestes i a l'alimentació abundant i nutritiva que es donava als alumnes, aquests no havien emmalaltit gens i que havien desenvolupat aquella robustesa "*en la edad más peligrosa de la vida*".

Afegia que en el centre, per autorització especial, els joves que volguessin seguir la carrera eclesiàstica podien cursar els cinc anys de batxille-

³⁹ AHCC, FM, *Consells*, 1892, s.f.

rat sense matrícula oficial a l'institut. Aquests estudis eren reconeguts en el seminari com si es presentés el títol de batxiller⁴⁰.

També sabem que el diumenge dia vuit d'octubre de 1892 va tenir lloc el solemne acte d'obertura de curs i que, per altra part, el periòdic *La Voz del País* del dia 24 de maig de 1893 cridava l'atenció al director del col·legi d'ensenyament secundari per les "*faltas de desacato*" que cometien els alumnes cap als transeünts que passaven per davant del col·legi i per la plaça contigua del Portalet⁴¹.

Pel que fa al curs 1893-94 només ens consta que l'acte d'inauguració del curs acadèmic va tenir lloc el diumenge dia quinze d'octubre. El seu director, Ramon Arrufat, va basar el seu discurs sobre aspectes generals de l'ensenyament i sobre els particulars del centre cerverí. Hi va intervenir, també, el professor i llicenciat José Jové que dissertà sobre la importància i utilitat de la Història. Ambdós oradors van merèixer els nombrosos aplaudiments de la "*nutrida y distinguida concurrencia*"⁴².

Quant al curs següent 1894-95, sabem que la seva inauguració va tenir lloc el 21 d'octubre en el qual Jaume Mestres Grifoll va llegir el discurs inaugural i a continuació la banda "*El Porvenir Cervariense*" interpretà algunes peces del seu repertori. Els exàmens corresponents a aquest curs es realitzaren a la ciutat de Lleida en el mes de juny. Els alumnes presentats foren trenta-set⁴³.

Malgrat l'admissible qualitat de l'ensenyament que es donava en el centre, no trigaren a sorgir problemes econòmics. En efecte, tenim constància d'un escrit, de data quinze de setembre de 1895, pel qual el director Arrufat exigia a l'alcalde de Cervera el cobrament no sols de la subvenció convinguda de cinc mil pessetes del curs que finalitzava, sinó també dels endarreriments acumulats en cursos anteriors que sumaven 4.116,40 pessetes⁴⁴.

L'últim curs corresponent a aquest període va ser el de 1895-96. El curs següent fou impartit, com ja veurem, pels missioners claretians. Ramon Arrufat s'integrà com a director del col·legi d'interns⁴⁵.

⁴⁰ AHCC, FM, *Ensenyament*, impresos.

⁴¹ AHCC, FM, *Ensenyament*, impresos.

⁴² AHCC, *La comarca de Cervera*.

⁴³ AIMTL, *Lligalls*, segle XIX.

⁴⁴ AHCC, FM, *Consells*, 1895, s.f.

⁴⁵ AHCC, FM, *Ensenyament*, impresos.

3.3. Els últims anys (1896-1906)

Un seguit de negociacions realitzades entre l'Ajuntament de Cervera i la congregació dels missioners claretians va permetre un acord per tal que els esmentats eclesiàstics iniciessin el curs 1896-97. Va arribar-se a aquest feliç resultat gràcies a la intervenció del bisbe administrador apostòlic de la diòcesi de Solsona, segons reconeixien les mateixes autoritats municipals⁴⁶.

Ja a principis del mes de gener de 1896, *El Heraldo de Cervera* – “periódico independiente, eco i defensor de los intereses regionales”- donava la notícia que els pares missioners es farien responsables del col·legi d'ensenyament secundari a partir del curs 1896-97. Afegia que aquest acord significava una important millora en la qualitat de l'ensenyament ja que comptava amb un competent quadre de professors⁴⁷.

En números següents, l'esmentada publicació publicava el discurs que Ramon Arrufat havia llegit en la vetllada que el col·legi cerverí va oferir al bisbe administrador apostòlic de Solsona amb motiu de la seva visita pastoral realitzada a finals de l'any 1895. Comentarem pel seu interès, de forma resumida, el seu contingut.

L'orador, després de fer un balanç dels quatre darrers anys, durant els quals havia dirigit el col·legi es lamentava que les actuals circumstàncies d'eventualitat podrien conduir irremeiablement a la desaparició del centre d'ensenyament. Afegia *“que si bien Cervera no podía aspirar a ser un ciudad fabril, porque Dios no le concedió abundancia de aguas, ni podría cifrar su riqueza en los productos de sus campos como tampoco en el comercio porque no es el genio mercantil la llama que brilla en la frente de sus hijos, en cambio sí que, gracias a la religiosidad proverbial de sus habitantes, Cervera era por antonomasia la ciudad de las iglesias, de los sacerdotes y de las funciones religiosas”*.

Senyalava que la missió providencial de Cervera era l'ensenyament, ja que la ciència trobava en la ciutat *“circunstancias climatológicas tan especiales que dejaban ver claramente el dedo de Dios”* per la qual cosa demanava l'establiment d'una universitat catòlica.

Intervingué, a continuació, el senyor bisbe i digué que no desesperessin els cerverins a reconquerir glòries passades (*In spem melioris aevi*), ja

⁴⁶ AHCC, FM, *Consells*, 1896, s.f.

⁴⁷ AHCC, *El Heraldo de Cervera*.

que ell, com a prelat de l'església catòlica, tenia interès en la salvació de la joventut escolar que "*se nos pierde miserablemente en las grandes capitales*" i que a Cervera tindrien un asil seguríssim. Afegí que Cervera era el punt més adient de Catalunya per a una obra d'aquesta naturalesa i que en conseqüència ell treballaria activament i sense descans per a què aquesta aspiració dels cerverins, que era també la seva, fos un fet al més aviat possible.

Per la seva part l'Ajuntament va acordar arrendar l'antic convent de Sant Francesc per a local escolar, i es comprometia a satisfer set-centes pessetes anuals de lloguer i el cinc per cent d'interès de la quantitat que els propietaris van invertir en obres de consolidació. A més de tot això, el municipi abonaria les despeses ocasionades per a la instal·lació de l'esmentat col·legi⁴⁸.

Pocs dies abans d'iniciar-se aquell curs 1896-97, el pare superior dels missioners reclamà a l'Ajuntament que, segons els compromisos anteriorment adquirits, el municipi hauria de traslladar les carnisseries contigües a l'edifici de la universitat a un altre lloc més adient. Així mateix l'esmentat director exposà les queixes amb relació al comportament d'alguns nois de la població que trencaven a pedrades els vidres i altres objectes de l'immoble universitari⁴⁹.

Un altre problema que es va presentar, segurament molt més greu, ja que es perllongaria durant molts anys sense una solució satisfactòria, seria l'escassetat en el subministrament d'aigua que l'Ajuntament concedia als pares missioners. Si tenim en compte que això constituïa un mal endèmic de la població que no va resoldre's fins molts decennis després, entenrem que difícilment, a pesar de la seva bona voluntat, el podien resoldre les autoritats d'aquell temps⁵⁰.

Es va publicar un imprès on es deia que la "*acreditadísima*" congregació mariana es feia càrrec de l'ensenyament de totes les assignatures del batxillerat. S'afegia que el fet que els pares missioners tinguessin un personal tan nombrós i amb una reputació literària tan insigne, per força havia d'ocasionar que el col·legi cerverí fos un model entre els de la seva categoria.

⁴⁸ AHCC, FM, *Consells*, 1896, s.f.

⁴⁹ AHCC, FM, *Consells*, 1896, s.f.

⁵⁰ AHCC, FM, *Consells*, 1896, s.f.

Fou una novetat, degudament anunciada, el trasllat del col·legi i de la residència dels interns a l'antic convent de Sant Francesc, espaiós edifici al costat de la universitat, situat "*en el punto más higiénico de la ciudad*". En aquells moments, ja no es parlava d'aquell difícilment realitzable pont que havia d'unir ambdós edificis.

Es prometia als pensionistes una alimentació tan abundant i nutritiva, almenys, com en els col·legis de major luxe i una cura, dedicació i mirament que fossin compatibles amb la vida col·legial.

A més de les matèries del batxillerat, s'oferia un pla d'estudis que, en dos o tres anys, posaria l'estudiant en condicions de portar la comptabilitat d'una casa particular o d'un comerç, de redactar tota classe de documents i de mostrar aquella erudició que demanava la societat moderna a tota persona mitjanament acomodada. Amb aquest fi, en aquests estudis s'impartirien, a més d'algunes assignatures del grup general d'ensenyament secundari, classes de Francès i Italià, de Comptabilitat, de Dibuix i de Solfeig i Piano.

Les quotes establertes foren les següents: alumnes externs, deu pessetes mensuals; alumnes pensionistes, igual que els externs més quaranta pessetes mensuals en concepte de manutenció i dues pessetes i mitja per una conferència especial obligatòria; alumnes migpensionistes, igual que els externs més vint-i-cinc pessetes al mes, amb l'obligació de romandre en el col·legi de vuit del matí fins a les vuit del vespre; alumnes recomanats, igual que els externs més dues pessetes i mitja al mes per la conferència en cas de no berenar en el col·legi, ja que de fer-ho pagarien cinc pessetes més. Com ja hem comentat abans, el director del col·legi d'interns era el presbíter Ramon Arrufat⁵¹.

Poc abans de finalitzar aquest curs 1896-97, el Dr. Ramon Arrufat va sol·licitar a l'Ajuntament que arrendés un local junt al col·legi d'ensenyament secundari que, com ja sabem, es trobava establert en l'antic convent de Sant Francesc i que era propietat dels mateixos amos, conegut amb el nom de "Salón del Prado Catalán". Aquest local seria destinat a residència dels escolars interns⁵².

D'aquest local s'han conservat els plànols, el pressupost i el plec de condicions per executar les obres d'adequació. Segons aquests documents l'obra que hauria de dur-se a terme aquell any 1897 consistiria en la cons-

⁵¹ AHCC, FM, *Ensenyament*, impresos.

⁵² AHCC, FM, *Consells*, 1897, s.f.

trucció de set dormitoris, cinc aules destinades als cursos de batxillerat, un rebedor, repartit entre planta baixa i primer pis, i una escala d'accés fins aquest primer pis⁵³.

En el mes de juliol de 1897, va ser editat un nou imprès que presentava el proper curs. Aquest fullet aprofitava per fer un balanç dels resultats econòmics del curs anterior, que, d'acord amb els exàmens finals, va ser considerat com a brillantíssim, ja que no hi va haver cap no admès i sí, en canvi, un crescut nombre d'excel·lents, notables i bens. De tot això es deduïa que el col·legi de Cervera sota la direcció literària dels pares missioners, aconseguia un grau de brillantor superior a qualsevol temps anterior.

Pel curs 1897-98 s'anunciava que d'onze a dotze del migdia hi hauria una classe especial de preparació per al batxillerat, en la qual es perfeccionaria els alumnes en Gramàtica Castellana i s'explicaria els rudiments de la Llengua Llatina i les principals operacions de l'Aritmètica. Aquesta classe especial costaria dues pessetes mensuals. S'indicava també que hi podrien assistir, satisfent les dues pessetes, els alumnes que cursaven el primer any, ja que els serviria de "*saludable preparación para el difícilísimo estudio de las Matemáticas*".

S'afegia que els pares missioners tenien autorització especial del bisbe de Solsona per ensenyar Llatí i Humanitats a aquells alumnes que seguirien la carrera eclesiàstica, com també per donar el curs de Metafísica i perfeccionament del Llatí als que tinguessin ja el títol de batxiller. D'aquesta manera, els alumnes que aprovessin el curs ja podien passar a estudiar Teologia al seminari⁵⁴.

Els exàmens d'aquell curs 1897-98 es realitzaven en el mes de maig en la mateixa ciutat de Cervera, on es va desplaçar un tribunal procedent de l'institut d'ensenyament secundari de Lleida. El nombre d'alumnes que hi participaren va ser de vint-i-cinc⁵⁵.

En el mes de juny de 1898, l'Ajuntament, atenent una petició d'un grup de pares, va acordar sol·licitar al superior del pares missioners que es fessin càrrec de l'ensenyament primari⁵⁶, petició que uns mesos després fou acceptada⁵⁷.

⁵³ AHCC, FM, *Ensenyament*, impresos.

⁵⁴ AHCC, FM, *Ensenyament*, impresos.

⁵⁵ AIMTL, *Lligalls*, segle XIX.

⁵⁶ AHCC, FM, *Consells*, 1898, s.f.

⁵⁷ AHCC, FM, *Consells*, 1898, s.f.

També en aquesta ocasió es publicà un fullet on s'anunciava l'obertura del curs. Tal com s'anava fent a l'ensenyament secundari, s'indicava les assignatures que s'impartirien⁵⁸.

No menys brillants que els resultats obtinguts en els exàmens de cursos anteriors, van resultar els del curs 1898-99. També aquesta vegada foren els dies tretze i catorze de juny i van tenir lloc a Cervera. Els alumnes examinats van ser vint-i-cinc⁵⁹.

Una prova que la disciplina era molt rigorosa la tenim en el fet que a principis de l'any 1899 un alumne fou expulsat del col·legi per haver assistit, juntament amb els seus pares, a una representació teatral la nit del sis de febrer, dia de la Festa Major de la ciutat⁶⁰.

3.3.1. La direcció del pare Francesc Naval

En el mes d'abril de 1899 el Dr. Ramon Arrufat va presentar la seva dimissió com a director del pensionat cerverí regentat pels Pares missioners. El motiu era que li havien ofert la direcció d'un col·legi a la ciutat de Tarragona i l'havia acceptat a causa d'unes condicions millors. El consistori va acordar agrair-li la feina feta durant tants anys i va nomenar el presbíter Jacinto Oliveras per substituir-lo en la direcció del pensionat i al també presbíter José Vives com a vicedirector del col·legi. Tot això d'acord amb el Pare Francisco Naval, superior de la congregació de Pares missioners de la ciutat i director del col·legi d'ensenyament secundari. Tant els reverends Jacinto Oliveras com José Vives eren naturals i veïns de Cervera⁶¹.

A mitjans d'aquell any 1899, el pare Naval presentà un escrit a l'Ajuntament en el qual demanava que acceptessin establir en la quantitat de tres mil pessetes l'import anual que com a impost de consums havien de pagar els missioners a l'erari municipal. Després de varies sessions en les quals es va debatre el tema, s'arribà a un acord entre ambdues parts, basat, per una part, en l'augment d'aquesta quantitat fins a la suma de tres mil cinc-cents pessetes i, per l'altra, en l'obligació de la congregació d'admetre gratuïtament dotze nens en l'escola d'ensenyament primari⁶².

⁵⁸ AHCC, FM, *Ensenyament*, impresos.

⁵⁹ AIMTL, *Lligalls*, segle XIX.

⁶⁰ AHCC, FM, *Consells*, 1899, s.f.

⁶¹ AHCC, FM, *Consells*, 1899, s.f.

⁶² AHCC, FM, *Consells*, 1899, s.f.

Les novetats que oferia el fullet corresponent al curs 1899-00 eren que el centre comptava, a més d'un notable i ben muntat gabinet de Física, d'una riquíssima col·lecció de Zoologia i Mineralogia, cosa que el situava en les millors condicions per aconseguir les altes finalitats que perseguia.

Una vegada més, s'anunciava que a més d'impartir-se tots els graus d'ensenyament secundari fins a completar el batxillerat, es farien classes de Francès, Càlcul Mercantil, Tenidoria de llibres, Principis d'Agrimensura, Dibuix, Solfeig i Piano.

L'esmentat fullet també informava del contingut del servei alimentari que es donava als alumnes interns durant aquell curs: al matí xocolata; al migdia una sopa variada, bona olla i un plat principal també variat i postres; per berenar pa i fruita; per sopar, amanida o sopa de pa, verdura cuita o llegums i un plat principal. Durant el dinar i el sopar es permetia beure vi. En l'apartat d'honoraris mensuals s'indicava que cada curs d'ensenyament secundari costaria deu pessetes; la classe especial de Solfeig i Piano set pessetes i mitja; la classe especial de Càlcul Mercantil, Tenidoria de llibres o Francès, cinc pessetes i la pràctica de la Gimnàstica –és la primera vegada que tenim constància que s'impartia aquesta disciplina– cinc pessetes⁶³.

Alguns dels religiosos de la congregació dels pares missioners en la ciutat eren els encarregats de pronunciar els sermons en els actes festius que tenien lloc a la població. Ho sabem perquè en la predicació que realitzà un d'aquests pares durant l'acte religiós celebrat amb motiu de la festivitat de Sant Cristòfol, criticà des del púlpit la política portada a terme per l'Ajuntament amb relació als impostos sobre consums. Els membres del consistori, indignats, varen demanar explicacions al pare Naval, el qual, després de precisar que el predicador ho havia fet per compte propi, va prometre a les autoritats que aquell mateix dia, festivitat de la Mare de Déu del Carme, obligaria el predicador a excusar-se públicament durant l'explicació dels sants misteris que feia a l'església del Sant Hospital cerverí, institució que tenia com a patrona la citada Mare de Déu del Carme⁶⁴.

Els exàmens corresponents al curs 1899-1900 van tenir lloc, una vegada més a la ciutat de Cervera, els dies quinze i setze de juny de 1900. Els alumnes presentats foren vint-i-cinc⁶⁵.

⁶³ AHCC, FM, *Ensenyament*, impresos.

⁶⁴ AHCC, FM, *Consells*, 1900, s.f.

⁶⁵ AIMTL, *Lligalls*, segle XIX.

Aquesta va ser la última ocasió en què un tribunal de l'institut d'ensenyament secundari de Lleida es desplaçés a Cervera, ja que en el curs 1900-01, els vint-i-sis alumnes presentats s'examinaren ja a Lleida. Tenim constància que, junt amb aquest grup d'alumnes col·legiats, s'examinaren també alguns altres en règim d'ensenyament lliure⁶⁶.

Durant els anys següents, fins a l'any acadèmic 1905-06, els cursos foren desenvolupant-se amb normalitat. Sabem que durant el mes de maig de 1903 el bisbe de Solsona visità Cervera i estigué allotjat a l'edifici de la universitat i que fou complimentat per les autoritats cerverines presidides per l'alcalde⁶⁷.

Una notícia periodística ens permet saber que els exàmens dels alumnes del col·legi d'ensenyament secundari de Cervera es van celebrar a Lleida els dies tres, quatre i cinc de juny de 1903, els resultats dels quals eren qualificats de molt brillants⁶⁸.

En aquell temps les classes de Gimnàstica que s'impartien en el col·legi d'ensenyament secundari eren dirigides per Josep Sayrols que també tenia un local propi on ofería sessions de "*gimnasia higiènica y ortopédica*" situat al carrer Combat de Cervera. Abans havia estat, durant vint-i-quatre anys, ajudant en dos acreditats gimnasos de Barcelona. Podem destacar que el gimnàs cerverí ofería sessions diàries, a més de als senyors i nens, a les senyores i senyoretes. El preu general era de cinc pessetes mensuals.

Durant els primers anys d'aquest segle prosseguia la polèmica sobre els drets de l'església en matèria d'ensenyament. Aquest apassionat debat entre el sector que s'aplegava a recer del Centre Obrer Instructiu d'Unió Republicana i els grups confessionals procedents, políticament, del conservadorisme, del carlisme i de l'integrisme, sovint es reflectia en la premsa cerverina.

Així aquell any 1903 el periòdic cerverí *República* va publicar un escrit en el qual es denunciava el repartiment per part dels missioners claretians en el col·legi d'ensenyament secundari d'un full que, segons l'articulista, inculcava "*el odio y el rencor*" en comptes de "*enseñar la doctrinas de paz, amor y caridad*"⁶⁹.

⁶⁶ AIMTL, *Lligalls*, segle XX.

⁶⁷ AHCC, FM, *Consells*, 1903, s.f.

⁶⁸ AHCC, *El Ciervo*.

⁶⁹ AHCC, *República*.

L'esmentat article fou replicat pel reverend José Ibarz, perfecte del col·legi, el qual, acollint-se, segons deia, a la llei de policia d'impremta de l'any 1883, demanava al director de *República* que insertés una carta en la qual qualificava la notícia com a calumniosa i acusava l'articulista de ser "víctima d'un accés de clerofòbia"⁷⁰.

La mateixa premsa ens informa que, en aquells anys, el col·legi d'ensenyament secundari cerverí celebrava amb diversos actes la festivitat del seu patró Sant Tomàs d'Aquí. Si ens fixem, per exemple, en les celebracions de l'any 1904, podem dir que consistien en un repic de campanes, una actuació de la banda "*El Porvenir Cervariense*", una vetllada literàriomusical en el mateix col·legi, presidida per les autoritats civils i eclesiàstiques de la ciutat i un acte religiós en el qual actuava un orador eclesiàstic⁷¹.

A mesura que avançava el segle XX, el nombre de religiosos residents en la congregació cerverina anava disminuint. Tenim constància que en l'any 1906 havien passat de quatre-cents vuitanta de l'any 1901 a dos-cents quaranta. En cinc anys, doncs, havien disminuït a la meitat⁷².

Aquesta reducció de personal degué ocasionar la petició que va fer el Pare superior de la comunitat cerverina a l'Ajuntament en el sentit de traslladar el col·legi d'ensenyament secundari a l'edifici universitari, amb el compromís de mantenir el nivell de classes. Per altra part, en atenció a les obres d'adequació que s'haurien de realitzar, demanaven a les autoritats la quantitat de mil cinc-cents pessetes i una subvenció anual de cent cinquanta pessetes. Això comportava que l'Ajuntament deixaria de pagar el lloguer de l'edifici de l'antic convent de Sant Francesc que, en aquells anys continuava essent la seu del col·legi de batxillerat i del seu internat en haver fracassat el projecte del "*Salón del Prado Catalán*" com a centre d'ensenyament secundari⁷³.

Malgrat tot, aquell curs 1906-07 ja no va poder-se impartir en règim d'ensenyament privat, i va ser substituït per una sala d'estudi situada dins de l'edifici universitari on la disminució del nombre de religiosos havia deixat suficient espai lliure. Els alumnes d'ensenyament secundari en règim d'ensenyament lliure que volguessin podrien preparar les lliçons sota la vigilància i direcció d'un pare missioner⁷⁴. També va desaparèixer el règim

⁷⁰ AHCC, *El Ciervo*.

⁷¹ AHCC, *El Ciervo*.

⁷² AHCC, FM, *Consells*, 1906, s.f.

⁷³ AHCC, FM, *Consells*, 1906, s.f.

⁷⁴ AHCC, FM, *Consells*, 1907, s.f.

d'internat. Hem de dir que pel que fa als col·legis privats de Balaguer i Tàrraga regits pels Pares Escolapis en aquells anys mantingueren la seva activitat però amb una notable disminució quant al nombre d'alumnes. Possiblement els estudis de comerç guanyaven alumnes en detriment dels de batxillerat.

3.4. Les classes particulars substitueixen l'ensenyament privat (1906-1933)

A partir d'aquest curs 1906-07, els pares missioners impartiren classes particulars als alumnes matriculats a Lleida en règim d'ensenyament lliure, situació que es va mantenir fins a la creació, ja en l'època republicana, d'un centre oficial d'ensenyament secundari.

A més, aquests pares feien gratuïtament unes classes nocturnes a joves que ja havien celebrat la primera comunió en les mateixes aules on es feien les classes d'ensenyament primari. Aquestes eren professades per alguns pares missioners i diversos sacerdots de la població. Sufragava algunes despeses l'organització Joventut Catòlica⁷⁵.

A Cervera, conforme ens endinsem en el nou segle observem a través de la premsa escrita i en concret del setmanari catòlic *Patria*, un increment de la tensió entre els sectors abans esmentats de la societat cerverina⁷⁶.

En aquells anys per cada míting que organitzava el Centre Republicà de la ciutat en succeïa un altre organitzat per la joventut catòlica. Les rèpliques d'uns i altres eren no solament constants sinó que s'esdevenien molt ràpidament, pel que ens fa suposar que ambdós sectors posseïen sistemes d'informació eficaços. Les imprecacions que es llançaven eren contínues i d'un elevat registre. Aquest clima intolerant i ple d'intransigència és gairebé comú arreu de la geografia espanyola i resta fora dels objectius d'aquest treball i de l'espai del qual disposem.

L'any 1912, els pares missioners van iniciar una classe de Mecanografia com a complement a les assignatures que impartien en els estudis de Comerç. Aquesta notícia ens mostra, doncs, que en aquells anys es dona

⁷⁵ En el Congrés Catòlic celebrat a Sevilla l'any 1893 es va plantejar mesures d'actuació per fer front als "progresos del laicismo" tant fundant institucions i universitats sota el patrocini de l'Església amb iguals drets i prerrogatives que els centres estatals, com establint acadèmies de la Joventut Catòlica allà on existissin centres d'ensenyament oficial.

⁷⁶ AHCC, *Patria*.

ven uns estudis de Comerç, que tingueren gran acceptació en la població per ser Cervera un centre comercial important. Restà recalçada la importància que anava adquirint la Mecnografia en la redacció de la correspondència Mercantil⁷⁷.

L'any 1925 a pesar del temps transcorregut des que la ciutat havia perdut l'ensenyament secundari, les autoritats municipals encara confiaven a recuperar-lo. Precisament la creació d'un patronat que havia d'administrar un important llegat que havia deixat Pere Vila Codina⁷⁸ va ésser motiu perquè a l'Ajuntament es discutís la necessitat que part del diner destinat a ensenyament es pogués utilitzar per a la recuperació dels estudis de batxillerat⁷⁹. L'Ajuntament va realitzar diverses gestions amb els pares missioners amb la finalitat de restablir aquests ensenyaments però no va ser possible, bàsicament per problemes econòmics⁸⁰.

Proclamada la república i en el mes d'agost de 1931, la subsecretaria d'instrucció pública i belles arts, preveient un augment considerable d'alumnes oficials en els instituts d'ensenyament secundari pel curs 1931-32 va enviar una circular als directors dels instituts sol·licitant un informe reservat sobre la situació dels col·legis privats, especialment dels que estaven a càrrec de les comunitats religioses⁸¹.

El director de l'institut de Lleida, a mitjans del mes de setembre, va enviar l'informe sol·licitat, en el qual deia que la característica dominant de l'ensenyament secundari a Lleida era la d'una gran dispersió de l'alumnat en petits centres o en el domicili de preparadors particulars, que generalment eren mestres, farmacèutics, secretaris d'ajuntament o sacerdots. Afegia que, en general, la quasi totalitat del professorat dels centres privats de la província no posseïa el títol de llicenciat⁸². A més aquest interessant informe reservat ens permet conèixer dades sobre els col·legis i les seves caracte-

⁷⁷ AHCC, *Nuevo ambiente*.

⁷⁸ Pere Vila Codina va néixer a les Oluges el vuit de març de 1860. Va arribar a Villa Constitución, província de Santa Fe de la República Argentina el 1885, en el més absolut estat de pobresa. Obtingué treball com a peó de "chacra" fins a convertir-se en "chacrero" arrendatari i aconseguir els primers centenars de pesos, amb els que va adquirir un terreny a San Pedro (Buenos Aires). Més tard, es va traslladar a Rosario. La seva constància en el treball, la seva economia i els seus hàbits d'estalvi i honestat van fer que en trenta anys posseís un capital quantios que va distribuir entre parents i amics. La major part del seu llegat, uns vuit milions de pessetes, estaven destinats a l'ensenyament de les classes pobres, en especial els nens orfes o de famílies necessitades. Va morir a Rosario de Santa Fe, el vint-i-u de juliol de 1916 (ALINS, A., *Paleta Universitària*, 1, 1986, pàgs. 121-143).

⁷⁹ AHCC, FM, *Consells*, 1925, f. 57 v.

⁸⁰ AHCC, FM, *Consells*, 1925, f. 70 v.

⁸¹ AIMTL, *Lligalls*, 1931.

⁸² AIMTL, *Lligalls*, 1931.

rístiques no solament en les ciutats de les comarques de Lleida sinó també de la pròpia capital. Així en les comarques lleidatanes existien els següents-centres d'ensenyaments:

Balaguer:	Col·legi Simó (seglar)(ensenyament lliure). Col·legi dels Pares Escolapis (col·legiat).
Tàrrrega:	Col·legi dels Pares Escolapis (col·legiat). Modern Liceu (seglar) (ensenyament lliure).
Pobla de Segur:	Un col·legi (seglar) (ensenyament lliure).
Seu d'Urgell:	Col·legi dels Germans de la doctrina cristiana (ensenyament lliure).
Cervera:	Col·legi dels Pares Missioners del Cor de Maria (ensenyament lliure).
Tremp:	Col·legi dels Germans de la doctrina cristiana (ensenyament lliure).

En la ciutat de Lleida la quasi totalitat d'alumnes oficials de l'institut eren alumnes dels col·legis; quant als lliures assistien també als col·legis i alguns assistien com a oients a l'institut. És de notar la tendència de l'alumnat de Lleida a rebre l'ensenyament de l'institut i la del col·legi.

Els col·legis de Lleida capital eren:

- Col·legi dels Germans Maristes: arreplegava aproximadament les dues terceres parts de la població escolar. Agrupava més de cent alumnes d'ensenyament secundari.
- Col·legi Ibèric: agrupava aproximadament de quaranta a cinquanta alumnes.
- Col·legi Liceu escolar: alguns menys que l'anterior.
- Col·legi Verdaguer: bastant menys.
- Acadèmia politècnica: d'escassa importància.
- Tres col·legis de religioses (dominiques, sagrada família i companyia de Maria) que quasi arreplegaven la totalitat de la població femenina.

4. ELS ESTUDIS INTERNS (1887-1936)

Hem vist fins ara l'organització del col·legi claretià destinat a la formació d'alumnes que, procedents de la pròpia ciutat o de les poblacions de la comarca, desitjaven cursar principalment estudis secundaris. Considerem que l'estudi de la tasca docent que els pares missioners van realitzar no

seria complet si no comentéssim també la seva dedicació a preparar futurs missioners mitjançant els estudis eclesiàstics que es realitzaven en el seu propi seminari.

Dividirem aquest capítol en dues parts, titulades respectivament, el marc legislatiu i el seu desenvolupament en la pràctica.

5. EL MARC LEGISLATIU

El punt de referència d'aquest període és el concordat firmat pel Govern espanyol amb la Santa Seu en el mes de març de 1851 i la reglamentació d'estudis l'any següent. Aquest concordat, en l'article vint-i-vuit, disposava la creació immediata de seminaris conciliaris en les diòcesis on no s'haguessin establert, amb la finalitat que en els dominis espanyols no hi hagués cap església que no tingués almenys un seminari suficient per a la instrucció del clergat.

Amb data de vint-i-vuit de setembre de 1852, una real cèdula organitzava el pla d'estudis per als seminaris conciliaris d'Espanya. Es disposava que els estudis de llatinitat i humanitats es farien en quatre anys, després que els alumnes haguessin acabat la instrucció primària. Els estudis de Filosofia tindrien una durada de tres anys, els de Teologia set anys i els de Dret canònic es farien en tres anys. S'assenyalava que per obtenir la carrera eclesiàstica no era necessari cursar la totalitat dels esmentats estudis⁸³.

El curs escolar abastava des de l'u de setembre fins a l'u de juliol i els exàmens es celebrarien durant la primera quinzena del mes de setembre per als alumnes que sol·licitessin ser admesos a les classes de llatinitat; per a la resta dels alumnes serien al final de curs. Les notes serien: *meritus*, *benemeritus* i *meritissimus*.

Cada any, en el dia primer de curs, hi havia missa solemne de *Spiritu Sancto*, a la qual assistirien el rector del seminari, tots els catedràtics i els alumnes. Després d'aquesta missa, tots els professors estaven obligats a fer la professió de fe segons la fórmula del papa Pius IV. També la durien a terme tant el rector com els catedràtics, en prendre possessió dels destins.

L'any 1889, dos anys després d'haver-se iniciat els estudis del noviciat, es van publicar uns "*Avisos importantes*" dirigits als professors de la congregació claretiana, en els quals s'advertia els docents de la necessitat

⁸³ *Colección legislativa de España*, 1852, pàgs. 199-210.

de corregir espiritual i físicament els defectes dels seus alumnes. Aquestes instruccions eren molt minucioses, ja que abastaven des de l'escriptura, l'aprenentatge de la Gramàtica, les Matemàtiques, la Geografia i Història, les Ciències Físiques, la Filosofia i fins a la Teologia Dogmàtica⁸⁴.

Quant a la Llengua Espanyola, s'afirmava que el seu estudi era molt necessari, ja que era "*el arte de hablar bien*". A fi que es parlés amb perfecció, es recomanava expressar-se a poc a poc, no deixar incompletes les oracions gramaticals i evitar "*muletillas*" o paraules inútils. Es resumia, dient que convenia poca doctrina i molta pràctica. Quant a la Gramàtica Llatina, s'aconsellava l'ús continu de la composició i la traducció.

Dins de l'Aritmètica, l'ensenyament havia de ser molt pràctic, però al mateix temps raonat. Es donava una especial importància al càlcul mental. En la Geometria, interessava especialment el desenvolupament de problemes pràctics relacionats amb el sistema mètric decimal i la relació entre el volum i el pes dels cossos.

En l'ensenyament de la Geografia i Història es feia imprescindible el maneig de mapes per fixar l'atenció de l'alumne i per a la formació de composicions de lloc. S'afirmava que tot professor d'Història profana havia de presentar els fets imparcialment però cristianitzats i fer veure la influència benèfica de l'Església en la societat. Es deia també que la Història ben estudiada subministrava rellevants i eloqüents proves a favor de la religió veritable, per la qual cosa s'entenia l'interès que tenien els "*malos*" a desfigurar-la. Finalment asseverava: "*tóquense hábilmente los puntos más controvertidos en el sentido indicado y desháganse las calumnias de los enemigos de la Iglesia*". Les mateixes advertències s'havien d'aplicar a la Història eclesiàstica, però amb molta més atenció, si era possible.

En les Ciències Físiques, es deia que si bé havia de saber-se la part teòrica, el més important per a l'alumne era la part experimental. A continuació, s'advertia que en matèria de teories superiors de Física no tot el que deien els tratadistes moderns estava conforme amb les doctrines escolàstiques ni amb les vertaderes doctrines de Sant Tomàs d'Aquino. En el cas que els alumnes haguessin de celebrar algun examen extern, és a dir en un institut públic, es permetria al professor utilitzar textos oficials, però només en la mesura necessària per aprovar els exàmens. Així mateix, el professor no hauria d'apartar-se en cap cas de la doctrina escolàstica. Es reconeixia que moltes coses que havia dit Sant Tomàs en matèria de Física no podien ser admeses en aquell moment, a causa del progrés de les ciències natu-

⁸⁴ *Avisos importantes a los profesores de nuestros colegios de la congregación*, Madrid, 1899.

rals, i es donava l'exemple que els astres i els cels estaven formats solament per la quinta essència o que la terra era immòbil en l'espai. S'afirmava que els professors no haurien de tenir inconvenient a seguir o admetre doctrines físiques que a primera vista semblaven conformar-se poc i fins i tot xocar amb el sagrat text, sempre que es veiessin sostingudes per homes prudents, per eclesiàstics piadosos o per catòlics sincers. Una d'aquestes era la teoria sobre la formació de l'univers, en què els dies de la creació serien períodes indefinits de temps. S'acabava dient que, així mateix, hauria d'evitar-se de predicar aquestes doctrines al poble fins que s'haguessin fet ja vulgars o de domini general.

Dins el camp de la Filosofia, s'afirmava que el maneig del sil·logisme era de capital importància per al professor i els alumnes. En conseqüència, no s'haurien d'acontentar amb l'exercici d'argumentació que es feia els dijous i els diumenges, sinó que el professor hauria d'obligar els seus alumnes a fer tots els dies aquesta gimnàstica intel·lectual. Així mateix, s'advertia que en els exercicis d'argumentació no s'hauria de faltar a les lleis de la humilitat i la caritat fraterna.

Finalment, en la Teologia Dogmàtica, es considerava oportú subministrar als alumnes armes amb les quals combatre els errors més comuns en aquell temps. Útil per això es considerava la "*Suma Teològica*" de Sant Tomàs, però vista de forma reduïda a causa de ser d'excessiu volum.

Aquests avisos comentats es complementaven amb el pla general d'estudis per als alumnes de la congregació mariana. Aquest pla estava dividit en els tres nivells següents:

Llatinitat i humanitats

- Primer any: Catequesi i Història Sagrada.
 Perfeccionament de Lectura Castellana i Llatina i Escriptura.
 Aritmètica orientada a l'estudi de les Matemàtiques.
 Gramàtica Castellana, ordenada a l'estudi del Llatí.
 Principis de gramàtica llatina.
 Dibuix lineal i figurat.
 Principis de Geografia i Pedagogia.
- Segon any: Analogia, Oracions i Traducció del Llatí.
 Complement de Geografia.

Tercer any: Sintaxis, Prosodia, Ortografia i Elegància Llatines, amb repàs d'Analogia.
Història d'Espanya.

Quart any: Retòrica i Poètica, amb previ repàs de Llatí i Traduccions.
Història Universal.

Durant els quatre anys de Llatinitat i Humanitats hi hauria classes de Catequesi, en sessions de matí i tarda.

Filosofia

Primer any: Lògica amb Dinamilogia i Criteriologia.
Aritmètica i Àlgebra.
Llengua Grega.

Segon any: Metafísica General i Especial.
Geometria i Trigonometria.
Física Experimental.

Tercer any: Ètica i Història de la Filosofia.
Història Natural, amb Fisiologia i Higiene.
Química i Agricultura.

Teologia i Dogmàtica

Primer i segon any: Estudi de la Suma Teològica.
Història Eclesiàstica.

Tercer any: Estudi de la Suma Teològica.
Llengua Hebrea.

Teologia moral

Primer any: Estudi de tots els tractats de moral.
Dret Canònic.

Segon any: Repàs de tots els tractats de moral.

Disciplina Eclesiàstica, Escriptura i Oratòria Sagrades.

A més d'aquestes classes, durant els dijous, dies festius i dies de vacances es feien algunes conferències sobre les matèries d'estudi. En Llatinitat i Humanitats, les dissertacions tractaven sobre Llatí i Llengua Francesa pels alumnes de primer i segon any i sobre Llengües Anglesa i Germànica o Italiana per als de tercer any. En Filosofia, sobre exercicis d'argumentació durant el curs i de repàs de Llengües i altres matèries en les vacances. En Teologia Dogmàtica el mateix que en Filosofia. En Teologia Moral, sobre Patologia i Oratòria Sagrada. Tots els alumnes tindrien, a més, en aquells dies, classes de Solfeig⁸⁵.

En els anys posteriors hi va haver algunes lleugeres modificacions en el règim d'estudis, que es posaven de manifest en els diversos decrets, ordenacions i estatuts. Un d'aquests va ser els "*Statua pro studiis congregationis*", editats l'any 1913. La modificació més important que decretaven els estatuts es referia a les assignatures de la facultat de Teologia. Bàsicament les seves deu matèries es transformaven en tretze, sense que canviessin substancialment els continguts.

Un dels motius que aconsellava evitar una modificació profunda en les assignatures era que estava prevista la propera publicació d'un nou codi de Dret Canònic, que va tenir lloc l'any 1919. Però no essent suficient, atès el ràpid creixement de la congregació, es va determinar, en el Capítol general de Vic celebrat l'any 1922, elaborar un nou pla d'estudis.

A tal efecte es va nomenar una comissió i va crear-se la figura del Prefecte d'estudis en la persona del pare Joan Postius. Aquest, per obtenir informació, va fer arribar als centres, l'any 1928, un qüestionari dividit en tres capítols: el primer sobre el règim sanitari i econòmic del col·legi, el segon sobre el règim intel·lectual i el tercer sobre el règim moral, disciplinari i religiós. Rebudes les respostes a l'esmentat qüestionari, es va nomenar una nova comissió, formada pel pare Joan Postius, com a president; el pare Juan de Dios Arévalo, de la província bética; el pare Federico Vila, de la província catalana; el pare Gregorio Martínez de Antoñana, de la província castellana; el pare Servus Goyeneche, professor del pontifici seminari romà i el pare Arcadio Larraona, que no hi va poder assistir. Aquesta comissió es

⁸⁵ Avisos importantes a los profesores de nuestros colegios de la congregación, Madrid, 1889. Apèndix I.

va reunir a Madrid i va enllestir, l'any 1929, l'anomenat "*Ordo Studiorum Generalis*"⁸⁶.

En la introducció de l'obra s'assegura que aquests estudis eclesiàstics aportaran dos beneficis considerables: el primer a la pròpia congregació per tenir persones instruïdes amb carrera i el segon al poble que sabent que els membres de la congregació seran persones instruïdes els inspiraran més confiança i acudiran amb major seguretat i satisfacció a escoltar els sermons i fer amb ells la confessió.

Per altra part el reglament per a l'examen d'ingrés a la congregació establia un qüestionari sobre les qualitats indispensables dels aspirants, en especial sobre la seva salut, talent, conducta moral i caràcter. A més, el candidat, una vegada admès havia de presentar l'acta de consentiment dels pares o tutors, un document on manifestava que observaria amb fidelitat les constitucions i disposicions de la congregació i que faria gratuïtament tots els treballs que li fossin manats. Adjuntava, a més, les partides del seu baptisme i confirmació.

El *Ordo Studiorum Generalis* constava de tres parts i un apèndix: en la primera es donaven les normes comunes; la segona tractava del règim dels estudis i, la tercera era la seva ordenació. Aquesta tercera part es composava de tres seccions: els estudis comuns, els estudis d'especialització i les prelliçons estiuenques. Les normes comunes disposaven que els estudis haurien de seguir l'ordre eclesiàstic, i es consideraven subsidiàries les disciplines profanes. L'ensenyament hauria d'incloure no solament la doctrina sinó també la formació intel·lectual: intel·lecte, fantasia, memòria i art.

La Teologia Dogmàtica s'estudiaria en la *Suma Teològica* de Sant Tomàs d'Aquí, la Teologia moral en Sant Alfons de Ligorio, l'Ascètica i la Mística en Santa Teresa de Jesús i Sant Joan de la Creu, respectivament.

Totes les províncies tindrien col·legis, en el cas que això no fos possible, haurien d'existir col·legis interprovincials o generals i tant en la seva constitució com en la seva direcció haurien de prevaler les prescripcions del Dret Canònic. Els alumnes serien: interns, externs i mixtes. Per altra part, aquests col·legis complirien les normes de sanitat i permetrien una distribució còmoda dels serveis, a més de tenir els mitjans pedagògics i els instruments adequats a la seva finalitat.

⁸⁶ *Ordo Studiorum Generalis*, Roma, 1929.

En general, s'observaria la següent estructura jeràrquica, de major a menor: pare general, superiors generals o moderadors generals, rectors, prefectes, professors, oficials i alumnes. Cadascun dels esmentats càrrecs restava perfectament explicitat en els seus drets i deures. Un òrgan important en cada col·legi era el consell acadèmic, presidit pel rector o, en la seva absència, pel perfecte. Aquest òrgan elegia els càrrecs menors i decidia sobre els textos, programes i calendari dels estudis, sobre la celebració d'actes acadèmics i sobre l'adquisició d'instruments científics. Amb tot, aquestes decisions havien de ser aprovades pel superior del col·legi.

La disposició dels estudis en aquest nou pla continuava essent en tres nivells. El que abans era Llatinitat i Humanitats ara s'anomenaria *Gymnasium* i duraria un any més, és a dir cinc anys; l'anomenada Filosofia ara constaria com *Lyceum*, amb els mateixos tres anys i la Sacra Teologia ara s'anomenaria *Theologia et Iurisprudentia*, amb els mateixos cinc anys.

Les assignatures d'aquest pla de 1929, eren les següents:

Gymnasium

Assignatures principals:

- Catequesi. Tots els anys.
- Història de l'Antic Testament. Tots els anys.
- Formació Pietosa. Tots els anys.
- Urbanitat. Tots els anys.
- Llengua Llatina. Tots els anys.
- Llengua Espanyola. Els tres primers anys.
- Preceptiva Literària. Els dos últims anys.

Assignatures secundàries:

- Llengua Grega. Els tres últims anys.
- Llengua Francesa o Espanyola. Els dos últims anys.
- Aritmètica. El primer any.
- Geometria. El segon any.
- Història Universal. El penúltim any.
- Història Espanyola. L'últim any.
- Cant. Tots els anys.

A cada curs hi havia un total de 25. 30 hores de classe setmanals.

Lyceum

Assignatures principals:

- Curs superior de Religió. Tots els anys.
- Formació Pietosa. Tots els anys.
- Urbanitat. Tots els anys.
- Lògica. El primer any.
- Metafísica. El segon any.
- Psicologia Experimental. Els segon any.
- Ètica. L'últim any.
- Sociologia. L'últim any.
- Història de la Filosofia. L'últim any.

Assignatures secundàries:

- Biologia. El primer any.
- Geologia. L'últim any.
- Física. El segon any.
- Química. El segon any.
- Matemàtiques. El primer any.
- Història civil. L'últim any.
- Història i Crítica Literària. L'últim any.
- Llengües Estrangeres. Els dos primers anys.
- Cant. Tots els anys.

A cada curs hi havia un total de 24 hores setmanals.

Theologia et iurisprudentia

Assignatures principals:

- Formació Pietosa. Tots els anys.
- Ascètica i Mística. Tots els anys.
- Urbanitat. Tots els anys.
- Teologia Dogmàtica (fonaments). El primer any.
- Teologia Dogmàtica (especialització). Els quatre últims cursos.
- Teologia Moral (fonaments). El primer curs.
- Teologia moral (especialització). Els quatre últims cursos.
- Teologia Moral Casuística. Tots els anys.
- Sagrades Escripures (introducció). El primer any.
- Sagrades Escripures (exegesi). Anys segon, tercer i quart.
- Història Eclesiàstica. Anys segon, tercer i quart.
- Dret Canònic. Els quatre primers anys.

- Dret Civil Regional. L'últim any.
- Addicions al Codi Jurídic. L'últim any.

Assignatures secundàries:

- Litúrgia Sagrada. Els quatre últims anys.
- Oratòria Sagrada. Els quatre últims anys.
- Teologia Pastoral. Els tres últims anys.
- Filologia Sagrada (hebreu). El primer any.
- Filologia Sagrada (grec bíblic). El primer any.
- Pedagogia Teòricopràctica. L'últim any.
- Cant. Tots els anys.

En cadascun dels quatre primers cursos hi havia un total de 24 hores. A l'últim les hores setmanals eren 18.

La importància d'aquest pla d'estudis de l'any 1929 es fa evident si tenim en compte que va perdurar fins a l'any 1959, en què, a causa del concordat de l'any 1953, es va creure convenient redactar un nou pla.

6. EL SEU DESENVOLUPAMENT EN LA PRÀCTICA

Una vegada comentat el marc legal veiem a continuació la incidència que va tenir el col·legi noviciat cerverí. Per això hem dividit aquest apartat en tres períodes. El primer que abraça de 1887 a 1901, que constitueix l'etapa de creació i posada en marxa del noviciat claretià. El segon que inclou els anys 1901-1925 correspon a un període de consolidació de la institució. Finalment, el tercer període, que va de 1925 a 1936, és ja l'etapa final que culmina amb l'inici de la Guerra Civil.

6.1. Període de 1887 a 1901

El mateix any de l'arribada dels pares missioners a la ciutat de Cervera ja s'iniciaren els estudis de noviciat, seguits posteriorment pels estudis de Filosofia. Dos anys després de la seva arribada, sabem que el nombre de membres de la comunitat era de dos-cents vuitanta-vuit, dels quals cent cinquanta eren novicis. L'any 1897 es va arribar a la màxima xifra: uns quatre-cents cinquanta membres⁸⁷.

⁸⁷ Arxiu Claretià Fons Vic (=ACMFV), *Diversos*, segle XIX.

6.1.1. El Museu d'Història Natural

Un complement important per als estudis va ser la creació d'un museu d'Història Natural en el mateix edifici universitari. L'any 1892 es va comprar un gabinet sencer de Física i Química propietat de l'acadèmia gironina. Va costar cinc mil pessetes i va arribar a Cervera curiosament embolcallat en vuitanta-dues grans caixes. Aquest material va constituir l'embrió del museu. Aquest primer projecte es deu en bona part al primer director que va tenir el col·legi: el Pare José Villaró.

El museu es va instal·lar en els seus inicis en un espai reduït del segon pis de la torre nord de l'edifici, però les constants aportacions d'objectes procedents de les cases de la congregació, tant d'Espanya com d'Amèrica i fins i tot de les missions de Fernando Poo, van aconsellar dedicar-li un major espai. Per això, es va traslladar a la sala més ampla de l'edifici, l'anomenada "*Sala Regia*" que havia estat seu de la biblioteca universitària. Els artífexs principals de l'important desenvolupament que va arribar a tenir l'esmentat museu varen ser el pare Josep Xifré i el pare Francesc Naval.

6.1.2. El Capítol general de 1895

En el mes de setembre de 1895 va tenir lloc un important esdeveniment en el col·legi noviciat cerverí: la celebració d'un capítol general extraordinari. Van assistir a les sessions el pare Josep Xifré, superior general, i els pares Climent Serrat, Llorenç Font, Josep Mata, Martí Alsina i Joan Puig, tots ells ocupaven càrrecs de responsabilitat dins la congregació.

La principal decisió que es va prendre en aquest capítol va ser la divisió de la congregació en dues províncies: la de Catalunya i la de Castella. Fou elegit com a provincial per Catalunya el pare Félix A. Cepeda, mentre que el càrrec de la província castellana va recaure sobre el pare Isaac Burgos. Pel que fa a l'ensenyament secundari, en la sessió del dia onze de setembre es va ratificar l'acord de l'anterior capítol sobre la inconveniència que la congregació s'encarregués d'aquestes activitats. Així i tot, es reconeixia que podrien donar-se unes determinades circumstàncies que obliguessin la seva acceptació, sempre com un cas molt extraordinari.

En la mateixa sessió, es va acordar que en tots els col·legis de la congregació, tant els alumnes interns com els externs, s'adoptarien com a llibres de text aquelles obres publicades per membres de la congregació.

En la sessió del dia següent, es varen fer diverses observacions sobre l'ensenyament d'algunes assignatures, anys en què havien de cursar-se

i autors dels textos. Però la majoria d'ells anaven destinades a debatre la necessitat de redacció d'un nou pla d'estudis. Malgrat aquestes propostes foren desestimades, es reconeixia, que en el futur, es podrien implantar algunes modificacions al pla vigent.

A continuació, es va cridar l'atenció als alumnes, i se'ls va reprotxar la facilitat amb què censuraven les conferències dels seus professors o els autors dels llibres de text designats per la congregació. Se'ls va demanar que fossin respectuosos i humils en aquest punt, ja que els seria més profitós posar atenció a treure fruit de l'explicació del professor que mortificar-lo amb insinuacions que el desacreditessin davant dels alumnes. Per altra part, en la mateixa sessió, es va precisar que l'aprofitament de les classes no obligava a anotar tot el que el professor deia, sinó que era preferible prendre lleugers apunts a classe i, després a la sala d'estudis o a l'habitació, l'alumne ampliaria i perfeccionaria els apunts.

6.1.3. Les vetllades literàriomusicals

En aquest període es van iniciar unes manifestacions culturals anomenades *vetlladas literàriomusicals*. Pretenien ser una mostra pública dels coneixements que havien adquirit els alumnes durant el curs, però en realitat constituïen un clar exponent d'aquella pedagogia rànica que integrava els quadres habituals d'alguns centres privats religiosos.

Una de les primeres va ser la que es va celebrar en el mes de setembre de 1891 amb motiu de la visita pastoral de monsenyor Josep Morgades i Gili, en aquell temps bisbe de Vic i administrador apostòlic de Solsona. Va tenir lloc en el col·legi noviciat claretià situat dins l'edifici universitari. La seva durada va ésser de quatre hores i va constar d'una sèrie de discursos, bàsicament de contingut teològic, d'un recital de poesia i d'un conjunt de peces musicals i de cant⁸⁸.

Tot i que aquestes esmentades manifestacions culturals tingueren lloc al llarg d'aquells anys coincidint amb els finals dels cursos acadèmics, nosaltres només ens en farem ressò de dues per la seva importància i per a les persones a qui anaven adreçades.

La primera va tenir lloc al col·legi noviciat a finals de l'any 1895 en honor de l'il·lustríssim Sr. Ramon Riu i Cabanas, bisbe administrador apos-

⁸⁸ AHCC, *La Razón ilustrada*.

tòlic de Solsona, amb motiu d'una nova visita pastoral a Cervera i de la qual es va fer ampli ressò el periòdic *El Heraldo de Cervera*⁸⁹.

El programa d'aquest acte constava d'una introducció, de tres parts i finalment una conclusió. En la introducció es va interpretar el "*Himno al Ilmo. Sr. Obispo*" i es va llegir un discurs d'obertura. La primera part, que es titulava "*Felicitación*", constava de:

1. Felicitación importante	poesia castellana
2. Congratulación respetuosa	oda llatina
3. Saludo cariñoso	discursset italià
4. Obsequio debido	discursset francès
5. Parabién afectuoso	discursset anglès
6. Salutación expresiva	discursset basc
7. Expresión de afecto	discursset portuguès
8. Gratitud profunda	poesia castellana

A l'entreacte es va interpretar una Salve. A continuació, la segona part que estava integrada per:

1. *Disertación filosófica y argumentos sobre el ateísmo dentro de la moral y el derecho.*
2. *Intermedio de canto: "Paráfrasis de Job" y "Gran recitado y romanza de tenor", de Hilario Eslava.*
3. *Discurso castellano sobre el establecimiento de un tribunal internacional de arbitraje presidido por el Papa.*
4. *Discurso de Historia eclesiástica sobre la diócesis de Solsona.*
5. *Estudio arqueológico sobre monumentos religiosos de Cervera.*
6. *Estudio artístico sobre el edificio ex-universitario de Cervera.*
7. *Estudio geológico sobre el suelo cervariense.*

L'entreacte dedicat al cant estava format de dues interpretacions: "*Mira madre*" i "*Plegaria a la Virgen*", amb música del mestre Cartoni i precedia a la tercera part titulada "*Glorificación*" que constava de:

1. *Himno de la gloria.* En hebreu.
2. *El Santísimo misterio de gloria de Cervera.* En castellà.
3. *Gloria a Dios.* En grec.
4. *A Nuestra señora del Claustro de Solsona.* Poesia castellana.
5. *A San José, patrono de la Iglesia.* Poesia catalana.

⁸⁹ AHCC, *El Heraldo de Cervera*.

6. *A San Ramón Nonato, patrono del Ilmo. Obispo*. Poesia castellana.
7. *A San Pere Claver, gloria de la diócesis de Solsona*. Discurs alemany.

Finalment, un “*Diálogo sobre la verdadera noción de libertad*”, la interpretació de l'Himne a Lleó XIII i la Marxa triomfal tancaven l'acte⁹⁰.

La segona en importància va tenir lloc el vint-i-quatre de setembre de 1899 en honor a l'Ilm. Rv. Sr. Florencio Fontecilla, Bisbe de Serena (Xile). Tot i que l'estructura del programa és semblant a l'anterior ja descrita, és a dir, una primera part gratulatòria, seguida d'una part científica per finalitzar amb la part ascètica i la interpretació de “*El regreso a la patria*” amb música de José Monasterio. Mereix el nostre interès la segona part, que constava de:

1. Dissertació llatina i arguments sobre la tesi: *In una individua essentia divina sunt tres personal realiter distinctae, Pater, Filius et Spiritus Sanctus a Pater et Filio procedat*.
2. *Influencia del episcopado en las ciencias*. Discurs castellà.
3. *Ensayo de un estudio geográfico de Chile*. Discurs castellà⁹¹.

6.1.4. El professorat

Per les escadusseres notícies de què disposem, hem de creure que la gran majoria del professorat provenia de la pròpia congregació ja que en cap lloc hem pogut llegir informacions que ens parlessin sobre les diplomatures acadèmiques i preparació científica dels professors que integraven els claustres. Tot i així suposem que es tractava de professors amb titulacions només de caràcter religiós.

Amb tot i en primer lloc hem de destacar el pare Francesc Naval que procedent de Vic va arribar a Cervera el mes d'agost de 1888 i va col·laborar molt activament tant en les tasques docents com en les religioses. La seva producció literària és prolífica. Va publicar diferents sermonaris i va col·laborar en l'edició de reglaments d'estudis, però la seva obra més important, o al menys, més coneguda, va ésser el *Tratado de Arqueología*.

També fou significativa l'obra del pare Caietà Girbau. Abans de ser claretià ja tenia estudis universitaris i havia treballat en un col·legi d'interns a

⁹⁰ AHCC, *Ensenyament*, impresos.

⁹¹ AHCC, *Ensenyament*, impresos.

Terrassa. Una vegada va professar es va ocupar principalment de la formació de joves, i adquirí un gran prestigi. Té publicades dues obres de Gramàtica Llatina. Fou director del col·legi d'alumnes externs durant uns anys.

Tanmateix no podem silenciar la important feina que va realitzar el pare Buenaventura Fábregas, llicenciat en Ciències per al Universitat de Barcelona, va ensenyar Matemàtiques durant molts anys, primer a Cervera i després al seminari de Vic.

6.2. Període de 1901 a 1925

L'any 1901 la congregació claretiana certerina va veure perdre els estudis corresponents al noviciat a causa de la creació de dos nous centres: un a Vic, que corresponia a tota la província de Catalunya i l'altre a Segovia per a la província de Castella. A canvi, el seminari certerí, va guanyar tres cursos de Teologia Dogmàtica i va poder conservar els estudis de Filosofia que ja impartia.

Cinc anys més tard, Cervera va poder recuperar el noviciat. Així doncs, els alumnes podien cursar un altre cop, Filosofia i Teologia, és a dir, l'ensenyament tornava a ser complet.

6.2.1. El postulat alemany

En aquesta època es va produir una situació singular: l'arribada de nombrosos membres procedents d'Alemanya. Aquest fet té l'inici l'any 1907 quan va arribar a Cervera un jove alemany que volia ingressar a la congregació i, complagut de l'acolliment tan entusiasta que li va ser dispensat, va enviar una informació tan elogiosa de l'institut missioner que uns mesos després arribaven a Cervera els sis primers alemanys aspirants a missioners, que, en poc temps, es varen convertir en mig centenar de membres. Aquest gran nombre d'estudiants alemanys va ocasionar la constitució d'un postulat alemany sota la direcció del pare Pau Jansà. L'esclat de la Primera Guerra Mundial, l'any 1914, va fer disminuir molt ràpidament el nombre de noves vocacions fins a la seva extinció l'any 1917 per manca de nous estudiants.

6.2.2. El Capítol provincial de 1913

En el mes d'octubre de 1913, sota la presidència del pare Martín Alsina, va tenir lloc la celebració d'un capítol provincial ordinari en el col·legi

claretia de Cervera. Hi van assistir els membres del govern provincial i els superiors d'algunes cases de la congregació.

L'esmentat capítol va constar de catorze sessions. Un dels temes que va ser tractat fou la formació literària dels estudiants, perquè desenvolupessin una expressió correcta i adequada de les idees, o sigui que fossin bons oradors.

Uns anys més tard es va creure convenient la creació d'un curs d'ingrés als estudis del seminari anomenat "prepostulantat", amb l'objectiu de completar l'ensenyament d'alguns alumnes que desitjaven cursar estudis eclesiàstics. Estava sota la direcció del pare Juan Serra i va anar ocupant l'espai que deixava lliure la desaparició del postulantat alemany.

L'important nombre de membres que en general reunia el col·legi cerverí va aconsellar l'adquisició d'una masia per a aquells residents que ho necessitessin i amb l'objectiu de trobar un lloc de repòs. Així l'any 1918 es va decidir comprar una finca rústica formada per alguns edificis i terres de conreu, anomenada "Mas de Toni", que va ser rebatejada amb el nom de "Mas Claret" en honor al fundador de la congregació cordimariana. Tenia una extensió de seixanta-cinc hectàrees i estava formada per un hort, terra campa i bosc. Hi havia, a més, cinquanta eixams que donaven abundant mel, tres-cents arbres fruiters, quatre-cents ametllers i quinze mil ceps.

6.2.3. La biblioteca catòlica popular i el cercle filatèlic

El dia vint-i-sis de gener de 1919 es va crear a Cervera una biblioteca catòlica popular sota els auspicis dels Pares claretians com a resposta, segons deien, a "*tantas y tan justas demandas y exigencias*" d'un gran sector de la població. Entre les seves finalitats estaria la d'actuar com "*blindaje protector frente a la armada legión de publicaciones peligrosas*". El sistema de funcionament en el servei de préstec a domicili. Els llibres amb què comptava, en un principi es classificaven en: pietosos, instructius i educadors i recreatius⁹².

En el grup primer de llibres de caràcter pietós destacaven: *El Sant Evangeli* i *Fets dels apòstols*, entre d'altres de continguts semblants.

Com a instructius i educadors es trobaven: *Historia de España* i *Historia de Cervera* i altres obres didàctiques com eren: *Formació de noyes*, *El libro de la esposa*, *El libro de las madres*, *De la educadora*, *De la ama de*

⁹² AHCC, *Nuevo Ambiente*.

casa, Año cristiano i Vidas de santos, que deien “que ostentaban la genuina educación a lo humano y a lo divino, en forma vivida y palpable”.

Dins l'apartat d'obres de caràcter recreatiu hi figuraven novel·les “*tan intencionadas*” com *Nada sucede acaso* i *Así es el mundo* de Micaela Peñaranda, “*tan prácticas*” com *Novela de la obrera* de C. de Vitis, i “*tan interesantes por sentimentales*” com *Víctimas y verdugos*, *Rosa de Tanemburgo* i *El huracán de mi vida*. L'afecció d'alguns lectors per aquest gènere degué ser molt important si tenim en compte les recomanacions que el responsable de la biblioteca del Cor de Maria feia en afirmar que les novel·les, fins i tot les més recomanables “*llegaban a trocarse en opio peligroso que adormece el buen sentido práctico y quita de los ojos la vida real. ¡Si las mejores no valen nada, escribía el cultísimo San Francisco de Sales!*”

Durant els anys següents els fons bibliogràfics es van veure incrementats notablement, no solament pels donatius en metàl·lic que suposem foren destinats a la compra de nous llibres sinó també per donacions particulars d'obres que generosament regalaven algunes famílies cerverines. Hem de suposar, per les escadusseres notícies que tenim, que aquest servei de préstec va ser utilitzat alguns anys més tard per un sector cada vegada més minoritari i que va desaparèixer per complet amb motiu dels greus esdeveniments de 1936.

Un altre fet important relatiu a aquest període va ser la fundació del *Círculo Filatélico* l'any 1924 i que un any després es va anomenar *Acadèmia misional*. Hi havia una junta directiva formada per nou membres, cadascun dels quals era responsable d'una secció: propaganda i iniciativa, secretaria i arxiu, tresoreria i filatèlia, biblioteca, museu missional, revistes, conferències i projectes, bibliografia i moviment missional.

6.2.4. L'orfeó i l'estació meteorològica

A principis de segle, tot i que la seva creació degué de tenir lloc alguns anys abans, la congregació claretiana comptava amb un orfeó. Ho sabem, a través d'una notícia que publicava el periòdic *La Veu de la Segarra. Portaveu del Centre Regionalista de Cervera i sa comarca*, amb motiu de la celebració de l'acte d'obertura del curs 1903-04, que va tenir lloc el quatre d'octubre de 1903 a l'església de Sant Francesc de Padua. El cronista, en el seu relat, deia que amb l'execució del *Kyries y Gloria* a quatre veus de Mercadante, el “*Credo y Agnus*” de la missa en Si bemoll de Gorriti, el “*Sanctus y Benedictus*” de Eslava junt amb el “*Subtuum presidium*” de Bataglia “*ens dexà en un estat tal, que no sabiam si admirar, més, les immortals partitures*

*de tant grans mestres o l'encertada interpretació, intel·ligent excecució y domini que de les mateixes ens mostraren les hermoses veus del Orfeó*⁹³.

Hem de suposar que l'esmentat orfeó degué de participar també en totes les "vetlladas artísticoliteraries" que els pares missioners tenien per costum organitzar amenitzant amb els seus cants corals les mitges parts d'aquests actes.

També tenim notícia a través del quinzenal *Nuevo Ambiente* de la instal·lació en l'edifici universitari d'una estació meteorològica depenent de la Red Meteorològica de Catalunya i del Observatorio Central de Madrid, a finals de l'any 1915. Les dades pluviomètriques i de temperatures facilitades pels pares missioners es publicaven mensualment en el mencionat *Nuevo Ambiente* fins a l'any 1919 i mereixien l'interès de molts propietaris i agricultors cerverins⁹⁴. Aquest servei va funcionar fins a l'any 1936.

6.3. Període de 1925 a 1936

La reforma que van fer els claretians l'any 1925 va ser important. Els dos primers anys del postulantat van passar a cursar-se a la ciutat de Vic i els de Filosofia a Solsona. A Cervera continuaren impartint-se els estudis de Teologia i es va formar una nova secció que comprenia els dos últims anys de l'esmentat postulantat.

Quan l'any 1930 es va aplicar el nou pla d'estudis, l'anomenat *Ordo Studiorum Generalis*, publicat l'any anterior, en augmentar en un any el període del postulantat, foren tres els cursos que es donaren a Cervera amb relació als esmentats estudis.

No obstant això, poc va durar aquest canvi, ja que el curs 1932-33 els tres cursos superiors del postulantat que s'impartien a Cervera van passar a fer-se al seminari de Barbastre. Com a contrapartida a aquesta pèrdua, es va autoritzar el seminari cerverí que impartís el prepostulantat i els dos primers cursos del postulantat. Finalment, dos anys després, el col·legi cerverí va poder tornar a donar la totalitat dels cursos del postulantat, per poc temps, ja que els esdeveniments del mes de juliol de 1936 van significar

⁹³ AHCC, *La Veu de la Segarra*.

⁹⁴ AHCC, *Nuevo Ambiente*.

el final de tots els estudis del seminari i la dispersió de tots els membres de la comunitat cerverina⁹⁵.

Aquest període va ser rellevant pel seu nombre de publicacions. L'any 1927 va veure la llum *El Pregoner Cor-Marià de Cervera*, revista religiosa d'una periodicitat mensual que l'any següent va canviar el seu títol pel de *L'Estel Cor-Marià* i que va durar fins al mes de maig de 1936.

Molt més important fou l'aparició l'any 1928 de la revista *Candidatus Latinus* anomenada a partir de l'any 1930 *Palestra Latina*, que perdurà fins al mes de juny de 1936. La primera tenia una periodicitat bimensual, mentre que la segona publicació sortia cada mes. La redacció d'ambdues tenia lloc a l'edifici de la universitat i en les dues figurava com a director Manuel Jové⁹⁶.

Per la seva importància comentarem a continuació els continguts de la revista *Candidatus Latinus* anomenada després com ja hem explicat *Palestra Latina*. En el seu subtítol ja s'indicava que era una publicació destinada bàsicament a l'estudi de la llengua llatina i, en especial, per ser usada pels estudiants de la comunitat claretiana. Estava redactada quasi íntegrament en llatí clàssic, fins i tot en el sistema de datació, que seguia el calendari romà. S'assenyalava com a lloc de publicació *Cervaria Lacetanorum*, és a dir, la població de Cervera dels lacetans (antic poble ibèric que va habitar en l'actual comarca de la Segarra i que va existir fins a l'arribada dels romans).

El primer número començava amb diferents escrits de presentació, alguns firmats pel seu director Manuel Jové. Continuava amb la descripció d'un objecte actual, en aquest cas d'una estufa, indicant cadascuna de les seves parts en llatí. Aquesta secció, que va tenir molt bona acollida i gran continuïtat, tenia com a finalitat la creació de nous vocabularis. Així, doncs, trobem descrits una màquina d'escriure, una ploma estilogràfica, una màquina fotogràfica, un piano, un aeroplà, un automòbil, una bicicleta, entre altres instruments o màquines.

Una altra secció habitual era un escrit teològic basat en els llibres sagrats. Normalment era de tipus dogmàtic. Seguien textos gramaticals i exercicis escolars que, usualment, eren textos clàssics per ser traduïts. Hi

⁹⁵ CODINA, J.M., "L'edifici de la Universitat de Cervera, un centre claretia d'ensenyament intern", *Palestra Universitària*, 10 (1998), pàgs. 229-242.

⁹⁶ LLOBET, J.M., *Bibliografia cerverina*, Cervera, 1982.

havia també una crònica que aportava notícies relacionades amb la congregació i que eren facilitades pels corresponsals de la revista.

Com ja hem vist, no hi mancaven, dins dels exercicis gramaticals, textos clàssics destinats a l'aprenentatge de la Llengua Llatina. Així doncs, podem mencionar les faules de Fedre, per exemple la titulada "El llop i el corder" o també els poemes de Virgili o els discursos de Ciceró.

L'esmentada publicació era molt útil per tenir coneixement dels llibres que, bàsicament amb llengua i cultura llatines i gregues s'anaven publicant, com el *Manual des études grecques et latines*, de L. Lourand; el *Epitome Historiae Graecae* del pare Jiménez Delgado; la traducció al francès de la *Histoire Romaine de Tite Live*, per Eugène Lasserre; el *Traité de stylistique appliquée au latin* de J. Marouzeau o la *Lengua latina*, de F. Santos Caso, entre d'altres. També hi tenien cabuda els homenatges o les neclògiques dels membres de la congregació.

7. ANÀLISI DEL PERÍODE

En referència a l'anàlisi d'aquest període, hem cregut convenient dividir-lo en dues parts: la primera es refereix als estudis externs adreçats a possibilitar l'ensenyament secundari a Cervera i altres poblacions veïnes i la segona, als estudis interns encaminats a la formació de futurs missioners.

7.1. Aspectes externs

7.1.1. L'actuació de l'Ajuntament

Un fet que va afectar notablement el desenvolupament de l'ensenyament secundari a Cervera va ser, sens dubte, el compromís al qual van arribar les autoritats locals i els representants de la congregació de Missioners Claretians. Aquest acord es va materialitzar en el conveni firmat per ambdues parts l'any 1889.

No sembla agosarat afirmar que una decisió d'aquesta mena va ser presa amb molta peremptorietat. Efectivament i en primer lloc significava posar en mans d'una congregació religiosa el monopoli de l'ensenyament secundari de la ciutat durant un llarg període de temps i en segon lloc assumir, per part del municipi, pesades càrregues econòmiques difícils de complir. A tot això podem afegir que els claretians, a diferència d'altres institucions religioses, ni tenien llarga experiència a impartir aquests ensenya-

ments, ni els seus fruits, en aquest camp, eren suficientment satisfactoris, potser perquè els objectius prioritaris de la congregació no eren excel·lir en aquestes funcions educatives. Amb tot hem de pensar que durant aquells anys els temes de la religió als col·legis, de l'ensenyament de la religió, del paper de les comunitats religioses en l'ensenyament, foren plantejats quasi visceralment i sempre despertant passions. Moltes d'aquelles increpacions explicades anteriorment de manera succinta, avui dia, no serien subscrietes per cap de les dues parts enfrontades.

No obstant això, la tasca educativa, almenys en els seus inicis, va ser ben acollida per una part de l'opinió pública cerverina. Aquest èxit inicial va afermar, sens dubte, les seves exigències que es complís no tan sols aquella part del conveni que preveia l'exempció dels impostos sobre consums o el pagament de cinc mil pessetes anuals sinó també la cessió d'un immoble contigu a l'edifici universitari que seria destinat a centre escolar, compromisos, que si bé constaven en el contracte eren difícilment realitzables en la pràctica per part de l'Ajuntament.

La corporació municipal, si bé va accedir a satisfer una suma tan important de diners com eren les cinc mil pessetes estipulades, no podia oferir com a centre escolar un altre local que el situat al carrer d'Estudivell. Aquesta situació va originar un greu problema que no va tenir solució satisfactòria fins que es va convenir, entre ambdues parts, l'habilitació de l'antic convent de Sant Francesc de Paula com a centre escolar.

A més del que acabem d'explicar hem d'afegir a manera de colofó que els punts d'encontre entre ambdues parts, Ajuntament i congregació claretiana, van ser nombrosos i recorrents al llarg del període. Temes que causaren nombroses controvèrsies com l'impost de consums, el subministrament d'aigua a l'immoble universitari, l'existència d'un hort adossat a l'edifici, el retard a fer efectives les subvencions acordades, la instal·lació d'un col·legi subvencionat d'ensenyament secundari concedit pel govern de la República l'any 1933 en la torre anomenada del Cancellier resten reflectits en els llibres dels consells municipals.

7.1.2. El professorat

Un fet perceptible va ser que el claustre de professors estava format exclusivament per membres de la congregació claretiana. En els primers anys, bona part d'aquests professors, com els pares Busquets, Fàbregas, Benito, Oñate i el mateix Cayetà Girbau, eren docents de reconegut prestigi, la majoria amb experiència en centres tant de la seva pròpia congregació com d'altres comunitats religioses. No obstant això, molts no pogueren ro-

mandre de forma duradora en el centre cerverí a causa de ser destinats a altres activitats, bàsicament missioneres. Això ens permet deduir que, doncs, que la qualitat docent de l'ensenyament es va ressentir per causa de les prioritats de tipus missioners que es donaven en la congregació.

L'any 1891 va ésser innovador, tant per l'acord a què van arribar l'Ajuntament i el doctor Ramon Arrufat per dirigir el col·legi com per la divisió en què es van distribuir els alumnes, en externs, interns, migpensionistes i recomanats. Ja hem assenyalat que el director Ramon Arrufat va ser una persona rellevant en el camp de la literatura, la sociologia i la pedagogia, la qual cosa, sens dubte, va representar una millora important per al desenvolupament acadèmic del centre cerverí. Aquesta circumstància i la conjuntura de poder disposar d'un internat que possibilitava la presència d'un bon nombre d'alumnes procedents d'algunes poblacions veïnes, que afegits amb els escolars cerverins, donaven certa garantia d'estabilitat econòmica al centre.

A finals d'aquell segle XIX i principis del XX i sota la direcció del pare Francisco Naval, destacat personatge, el col·legi cerverí va aconseguir un bon nivell tant pel fet de posar a disposició dels alumnes d'un notable gabinet de Física i una riquíssima col·lecció de zoologia i mineralogia com per la impartició de classes especials de francès, càlcul mercantil, teneduria de llibres i altres matèries. A més d'oferir la possibilitat de cursar totes les assignatures corresponents al batxillerat es facilitava, per primera vegada, la pràctica de la disciplina de gimnàstica.

La disminució en el nombre de membres residents en la congregació cerverina es fa evident a partir de l'any 1906, segurament a causa de l'obertura d'altres centres claretians a Catalunya i fora d'ella. La conseqüència tant dels trasllats de part del professorat com la no autorització per part dels superiors de la congregació de fer-se càrrec de la direcció del col·legi d'interns va provocar la pèrdua de l'ensenyament secundari en règim d'ensenyament privat i la substitució d'aquest per les classes particulars.

Així doncs, Cervera, que amb l'arribada dels pares claretians va creure que restava resolta la qüestió de l'ensenyament secundari a la població, va veure que en quasi cinquanta anys de presència claretiana, només durant dotze anys, no exempts de dificultats, algunes famílies cerverines es van beneficiar de les oportunitats de promoció personal que significaven poder cursar aquests tipus d'estudis sense necessitat d'haver de traslladar-se fóra de la ciutat amb tot el que això comportava en aquells anys.

7.1.3. Els alumnes

En els seus inicis, els alumnes externs, els únics que hi havia, estaven obligats a assistir els diumenges i dies festius a una conferència religiosa celebrada durant el matí. Per una altra part, els dijous, després de les activitats docents, tenia lloc una conferència religiosa de mitja hora. Aquesta preocupació evangelitzadora era tan intensa que no es descuidaven d'exhortar els alumnes a la recepció dels sants sagraments i al res del Sant Rosari cada dia.

No tenien cap dubte que la concessió que va rebre el col·legi cerverí de poder impartir els cursos de batxillerat sense matrícula oficial per a aquells alumnes que desitgessin continuar els seus estudis en un seminari va fer augmentar el nombre d'escolars i fins i tot li va donar cert prestigi.

Podem veure que en l'àmbit escolar hi havia un control i una disciplina rigorosa. Malgrat això, els escolars se les ingeniaven per, entre altres coses, trobar el moment de divertir-se fent burla dels transeünts que passejaven per davant del col·legi, actuació molt comuna entre els estudiants de totes les èpoques. Observem, per altra banda, que en l'any 1899 un alumne va ésser expulsat del col·legi per haver assistit amb els seus pares a una representació teatral.

És evident que la disminució en el nombre d'alumnes externs que estudiaven el batxillerat en el col·legi claretià observada a principis del segle XX va motivar, entre altres causes ja explicades anteriorment, el tancament definitiu d'aquest centre d'ensenyament secundari.

Aquesta davallada en el nombre d'alumnes matriculats pot deure's a uns quants factors. En primer lloc hem de constatar que Cervera en aquells anys gaudia d'un comerç pròsper i acreditat més enllà, fins i tot, de la pròpia comarca i d'un teixit de petites però importants indústries, la majoria de les quals varen ser posades en funcionament per persones que havien vingut a viure a Cervera. Per altra banda la cambra de comerç i indústria no tan sols esperonava amb insistència aquestes iniciatives privades sinó també instava a engegar-ne de noves i a millorar i ampliar de manera considerable les ja existents. En segon lloc, aquests comerciants i petits empresaris veien que el batxillerat només era un mitjà per a carreres professionals: metges, advocats, farmacèutics, ... i volien que els seus fills continuessin i milloressin els seus negocis i, per tant, volien una educació basada en els estudis de comerç i la pràctica mercantil.

7.2. Aspectes interns

L'any 1887 en què els pares claretians van arribar a Cervera, ja s'iniciaren els estudis de noviciat, seguits, poc temps després, pels ensenyaments de Filosofia.

No és fàcil precisar les raons exactes de la vinguda dels claretians a la ciutat de Cervera, però l'anàlisi de la informació que hem comentat anteriorment ens permet suposar que davant les contínues peticions dels cerverins tant al Govern de l'Estat com als diputats a Corts i altres persones influents en els cercles polítics de Madrid, a efectes d'aconseguir un gran centre d'ensenyament o una altra institució que pogués significar un progrés i una millora per la població, finalment tingueren els seus fruits. Des de Madrid es va proposar la vinguda a la ciutat dels missioners claretians, proposta que ràpidament va ser acceptada per les autoritats municipals cerverines.

L'organització dels estudis del noviciat, com ja sabem, tenia com a referència el concordat firmat entre el Govern espanyol i la Santa Seu l'any 1851. En aquest marc es van originar una sèrie de reglaments que desenvolupaven les normes contingudes en l'esmentat concordat. A través d'aquests, es va poder veure la importància que es donava a l'oratória, potser per la rellevància que tenia la predicació entre els membres de la congregació. També resulta interessant observar que es considerava convenient que tot professor d'història profana presentés els fets històrics de forma imparcial però cristianitzats i fes apreciar la influència benèfica que l'Església havia tingut en la societat.

Tanmateix es reconeixia que moltes coses que havia exposat Sant Tomàs en matèria de Física no podien ser admeses en aquell moment a causa del progrés de les ciències naturals. No obstant això el professor no hauria d'apartar-se de la doctrina escolàstica. S'afirmava que els professors no haurien de tenir inconvenient a seguir o admetre doctrines físiques que a primera vista semblessin no avenir-se amb les dels textos sagrats sempre que fossin defensades per homes prudents o catòlics sincers.

L'Ordo Studiorum Generalis constitueix un pla d'estudis metòdic que constava de tres parts i un apèndix. A partir d'unes normes comunes de funcionament estableix l'organigrama de la congregació explicitant els drets i deures dels seus membres i finalitza amb la planificació i programació dels diferents graus i assignatures. La nostra opinió és que es tracta d'un pla exemplar, la importància del qual es fa evident si tenim en compte els més de trenta anys de la seva vigència.

Un fet singular va ser l'arribada de nombrosos joves procedents d'Alemanya, entre els anys 1907 i 1914, amb la finalitat d'ingressar a la congregació claretiana. Això va representar, sens dubte, un interès i un coneixement de la llengua i cultura alemanyes. Va ser l'esclat de la Primera Guerra Mundial el que va posar fi a aquest interessant període de mútua relació. Fins avui dia, en el cementiri cerverí s'observaven nombroses tombes amb noms en alemany.

Com a complement a la tasca pròpiament docent, es van organitzar manifestacions culturals dirigides al públic en general, com les anomenades "vetllades literariomusicals". Al mateix temps que facilitaven una relació propera entre els membres de la congregació i els cerverins, permetien que aquests últims poguessin gaudir dels coneixements, això sí centrats en el verbalisme i la memòria, adquirits pels alumnes durant el curs. Algunes d'aquestes vetllades es feien coincidir amb l'arribada d'algun personatge important com podia ser la visita del bisbe.

El conjunt d'activitats complementàries que realitzaven els claretians eren molt variades. Anaven des de sortides d'esbargiment a una finca rústica que havien adquirit prop de la ciutat fins a l'organització d'una biblioteca catòlica popular, un cercle filatèlic i un orfeó. A més comptaven amb un important museu de ciències naturals enriquit per les aportacions de missioners establerts a Àsia i Àfrica, i d'una estació meteorològica de gran utilitat per als agricultors cerverins.

No menys important va ser la publicació de dues revistes religioses. Una d'elles amb periodicitat mensual entre els anys 1927 i 1936. En un principi s'anomenà *El pregoner Cor-Marià de Cervera* però posteriorment va canviar el títol pel de *L'estel Cor-Marià*. L'altra, d'una periodicitat mensual, va aparèixer entre els anys 1928 i 1936. Primer s'anomenà *Candidatus Latinus* i després va passar a anomenar-se *Palestra Latina*.

Mentre que la primera d'aquestes publicacions tenia una difusió bàsicament local i de caràcter divulgatiu, la segona era molt més erudita, escrita quasi en la seva totalitat en llatí i destinada tant a estudiants de la comarca com a qualsevol persona interessada en el coneixement de la llengua llatina. És remarcable l'esforç que es va fer per posar en llatí els noms d'objectes propis dels temps actuals, com eren les màquines d'escriure o les plomes estilogràfiques.

RELACIÓ NOMINAL

Aquest apèndix ha estat elaborat a partir de la documentació consultada. Creiem que els estudiants cerverins durant el període estudiat foren els següents:

CURS 1889-1890

1. Agulló de Soler, Juan
2. Albareda Comorera, José
3. Casanellas Sebastià, Jaime
4. Civit Llobet, José
5. Condomines Castañeda, Jesús
6. De la Torre Pastor, Manuel
7. Felip Llorens, Joaquín
8. Figuerola Xuclà, Francisco
9. Jené Congost, Mariano
10. Jordana Pipó, Cándido
11. Puigredon Borruix, Domingo
12. Quintana Ibáñez, Francisco
13. Riera Rafegas, Pedro
14. Sentís Agulló, Santiago
15. Subiranes Borrás, Francisco
16. Trepat Galceran, Baldomero
17. Vall Serres, Francisco

CURS 1897-1898

1. Agulló Soler, Ramón
2. Armengol Civit, Ramón
3. Artigues Serres, Agapito
4. Bargaés Bargaés, Antonio
5. Bravo Mestres, Antonio
6. Camps Balcells, Jaime
7. Carreño González, Ángel M.
8. Carreño González, José M.
9. Comorera Llanes, Francisco
10. Coy Riera, Casimiro
11. Duran Sanpere, Agustín
12. Elías Comorera, José
13. Fabregat Condomines, José
14. Fabregat Orobítg, Ramón
15. Gomá Benet, José

16. Llobet Serra, José
17. Llobet Vernis, Francisco
18. Montaner Castells, Modesto
19. Rosich Bonet, Francisco
20. Santallusia Castelar, Alejandro
21. Ticó Soler, Ramón
22. Torres Estrada, Julián
23. Trepat Galcerán, Estanislao
24. Trepat Galcerán, Francisco
25. Xuclà Granell, Mariano
26. Xuclà Granell, Francisco

CURS 1898-1899

1. Armengol Civit, Ramón
2. Artigues Serés, Agapito
3. Bargaés Bargaés, Antonio
4. Bravo Mestres, Antonio
5. Camps Balcells, Jaime
6. Civit Llobet, Francisco
7. Comorera Llanes, Francisco
8. Coy Riera, Casimiro
9. De Pedrolo y de Espona, Manuel
10. Duran Sanpere, Agustín
11. Elías Comorera, José
12. Fabregat Condomines, José
13. Gomà Benet, José
14. Jené Tarruella, Francisco
15. Jové Tarruella, Francisco
16. Martín Llobet, Francisco
17. Petit Riera, Primo
18. Rosich Bonet, Francisco
19. Santallusia Castelar, Alejandro
20. Ticó Solé, Ramón
21. Torres Estrada, Julián
22. Vila Xuclà, Pablo
23. Viladot Sala, José
24. Xuclà Granell, Francisco
25. Xuclà Granell, Mariano

CURS 1899-1900

1. Abellana Casanovas, Jaime
2. Artigues Serés, Agapito
3. Bargués Bargués, Antonio
4. Bravo Mestres, Antonio
5. Camps Balcells, Jaime
6. Civit Llobet, Francisco
7. Closa Torné, Gabriel
8. Comorera Llanes, Francisco
9. De Martín Llobet, Francisco
10. Fabregat Condomines, José
11. Gomà Benet, José
12. Lostal Llovera, José
13. Parés Goncer, Mariano
14. Puigcorbé Vila, Mauricio
15. Rosich Bonet, Francisco
16. Sala Aldomà, Celestino
17. Sala Aldomà, Ramón
18. Simó Roca, José
19. Trescents Armengol, José
20. Vallés Forn, Manuel
21. Viladot Sala, Antonio
22. Xuclà Granell, Antonio
23. Xuclà Granell, Francisco
24. Xuclà Granell, Mariano

CURS 1900-1901

1. Artigues Serés, Agapito
2. Bargués Bargués, Antonio
3. Bravo Mestres, Antonio
4. Camps Balcells, Jaime
5. Capell Jordana, José
6. Civit Llobet, Francisco
7. Closa Torné, Gabriel
8. Comorera Llanes, Francisco
9. Duran Sanpere, Agustín
10. Fábregas Niubó, Juan
11. Forn Ferrer, Abdon
12. Gomà Benet, José
13. Martín Llobet, Francisco
14. Parés Goncer, Mariano

15. Puigcorbé Vila, Mauricio
16. Riu Subiranes, Pascual
17. Rosich Bonet, Francisco
18. Sala Aldomà, Celestino
19. Solé Ambrós, Jaime
20. Torra Cirici, Salvador
21. Vallés Forn, Manuel
22. Viladot Sala, Antonio
23. Xuclà Granell, Antonio
24. Xuclà Granell, Francisco
25. Xuclà Granell, Mariano

CURS 1901-1902

1. Artigues Sirés, Agapito
2. Capell Jordana, José
3. Civit Llobet, Francisco
4. Closa Torné, Gabriel
5. Comorera Llanes, Luís
6. Duran Canal, José M.
7. Duran Sanpere, Agustín
8. Fàbregas Niubó, Juan
9. Forn Ferrer, Abdon
10. Gomà Benet, José
11. Llobet Vernis, Francisco
12. Martín Llobet, Francisco
13. Puigcorbé Vila, Mauricio
14. Riu Sobiranes, Pascual
15. Sala Aldomà, Celestino
16. Salvans Corominas, José
17. Soler Aymamí, José
18. Torra Cirici, Salvador
19. Vallés Forn, Manuel
20. Xuclà Granell, Antonio
21. Xuclà Granell, Mariano

CURS 1902-1903

1. Bosch Massià, Amadeo
2. Capell Jordana, José
3. Civit Llobet, Francisco
4. Closa Torné, Gabriel
5. Duran Canal, José M.

6. Fábregas Niubó, Juan
7. Forn Ferrer, Abdon
8. Martín Llobet, Francisco
9. Riu Subirana, Pascual
10. Sala Aldomà, Alberto
11. Salvans Coromines, José
12. Solé Ambrós, Jaime
13. Soler Aymamí, José
14. Torra Cirici, Salvador
15. Xuclà Granell, Antonio

CURS 1903-1904

1. Anglada Reguart, Miguel
2. Bosch Farré, Celestino
3. Bosch Macià, Amadeo
4. Capell Jordana, José
5. Civit Llobet, Luís
6. Duch Marimon, Ramón
7. Forn Ferrer, Abdon
8. Martín Llobet, Francisco
9. Reñé Vilaplana, Manuel
10. Riu Subiranes, Pascual
11. Sala Aldomà, Alberto
12. Salvans Corominas, José
13. Solé Ambrós, Jaime
14. Solé Planes, José
15. Soler Aymamí, José
16. Torra Cirici, Salvador
17. Xuclà Granell, Antonio

CURS 1903-1904

1. Anglada Reguart, Miguel
2. Bosch Farré, Celestino
3. Bosch Macià, Amadeo
4. Capell Jordana, José
5. Civit Llobet, Luís
6. Duch Marimon, Ramon
7. Forn Ferrer, Abdon
8. Martín Llobet, Francisco
9. Reñé Vilaplana, Manuel
10. Riu Subiranes, Pascual

11. Sala Aldomà, Alberto
12. Salvans Corominas, José
13. Solé Ambrós, Jaime
14. Solé Planes, José
15. Soler Aymamí, José
16. Torra Cirici, Salvador
17. Xuclà Granell, Antonio

CURS 1904-1905

1. Baquero Tarruell, Alejandro
2. Bosch Masià, Amadeo
3. Civit Llobet, Luis
4. Codina Santigosa, Ramon
5. Devant Requesens, Manuel
6. Duch Marimon, Ramon
7. Fàbregas Niubó, Juan
8. Fabregat Millar, Santiago
9. Ferran Lamich, Juan
10. Forn Ferrer, Abdon
11. Pons de Solsona, Francisco
12. Razquin Fabregat, Fernando
13. Reñé Vilaplana, Manuel
14. Riu Subiranes, Pascual
15. Riu Subiranes, Francisco
16. Sala Aldomà, Alberto
17. Salvans Coromines, José
18. Solé Ambrós, Jaime
19. Solé Ambrós, Narciso
20. Soler Aymamí, José
21. Xuclà Granell, Antonio

CURS 1905-1906

1. Baquero Tarruell, Alejandro
2. Benedico Artiga, Martín
3. Bosch Macià, Amadeo
4. Buhigas Arrieta, Gabriel
5. Carné Giribet, Ricardo
6. Civit Llobet, Luís
7. Codina Santigosa, Ramón
8. Duch Marimon, Ramon
9. Fabregat Millán, Santiago

10. Farran Lamich, Juan
11. Feixas Riba, José
12. Forn Ferrer, Abdón
13. Puigcorbé Vila, Salvador
14. Razquin Fabregat, Fernando
15. Riu Subiranes, Francisco
16. Riu Subiranes, Pascual
17. Sala Aldomà, Alberto
18. Salvans Corominas, José
19. Solé Ambrós, Jaime